

**ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN
ÇOCUKLARDA ALGILANAN ANNE BABA
TUTUMLARININ BENLİK SAYGISI VE ÖZYETERLİK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Büşra CANOĞLU

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

TEMMUZ, 2022

**ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN
ÇOCUKLARDA ALGILANAN ANNE BABA
TUTUMLARININ BENLİK SAYGISI VE ÖZYETERLİK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Büşra CANOĞLU
19200102014

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi NİLGÜN ONNAR

TEMMUZ, 2022

KABUL VE ONAY

.../.../202..

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Programı 19200102014 numaralı öğrencisi Hatice Büşra CANOĞLU'nun "ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÇOCUKLARDA ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARININ BENLİK SAYGISI VE ÖZYETERLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ" konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 07/07/2022 tarihli ve 2022/17 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile 20.07.2022 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Nilgün ONNAR	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi Esra Gül KOÇYİĞİT	İstanbul Altınbaş Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi Yunus YÜCEL	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
YEDEK ÜYE			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mert AYTAÇ	Bingöl Üniversitesi	

ONAY
Dr. Öğr. Üyesi Bora GÜNDÜZYELİ
Enstitü Müdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(**) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunmuş olduğum ‘‘ Özel Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocuklarda Algılanan Anne Baba Tutumları, Benlik Saygısı ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi ‘‘ konulu tez çalışmamda proje sürecini kapsayan süre boyunca bilimsel etiğe ve akademik kurallara uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada yer verdiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı beyan ederim.

15/06/2022

Hatice Büşra CANOĞLU

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐmesinde; çalışma s¼reci boyunca desteklerini esirgemeyen, her anımda yardıma hazır olan saygıdeğer tez danıŐmanım Dr. Öğr. Üyesi Nilg¼n ONNAR'a teŐekk¼r ederim. Tez s¼recim boyunca baŐta benden desteklerini esirgemeyen canım aileme teŐekk¼r¼ bir borç bilirim. Y¼ksek lisans yapmam için beni y¼nlendiren canım babam Nevzat CANOĞLU'na ayrıca teŐekk¼r etmek istiyorum. Tez içerisindeki anket uygulama s¼recinde uygulama yapmış olduğum eğitim kurumlarına ve oğrencilerime teŐekk¼r ederim. Y¼ksek lisans yolculuğumda yoldaŐım olan lisans arkadaŐım Uzman Psk. Sena KANBUR'a teŐekk¼r ederim. Tez s¼recim boyunca manevi olarak desteğini esirgemeyen t¼m arkadaŐlarıma, meslektaŐlarıma ve çalışma arkadaŐlarıma destekleri ve yardımları için çok teŐekk¼r ederim.

Hatice B¼Őra CANOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	ii
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	4
1.2 Araştırmanın Önemi	7
1.3 Araştırma Soruları	9
2. LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1 Özel Eğitim	10
2.2 Özel Öğrenme Güçlüğü.....	12
2.3 Anne- Baba Tutumu	15
2.4 Benlik Algısı	19
2.5 Öz Yeterlilik	21
2.6 Araştırma Modeli, Araştırmanın Değişkenleri	25
2.7 Araştırmanın Hipotezleri	25
3. YÖNTEM	27
3.1 Araştırmanın Evren	27
3.2 Araştırmanın Örnekleme	27
3.3 Verilerin Toplanması.....	28
3.4 Veri Toplama Araçları	29
3.4.1 Coopersmith benlik saygısı ölçeği (TheCoopersmith Self-Esteem Inventory).....	30
3.4.2 Anne baba tutum ölçeği	30
3.4.3 Çocuklar için Öz Yeterlik Ölçeği.....	31
3.5 Verilerin Analizi.....	31
4. BULGULAR	33
4.1 Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	34
4.2 Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	35
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	45
5.1 Çocuk öz yeterlik ölçeği, anne-baba tutum ölçeği, coopersmith özsaygı envanteri puanlarının demografik değişkenlerine göre incelenmesine yönelik tartışmalar.....	45

5.1.1 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi	45
5.1.2 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun ebeveyn medeni durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi.....	46
5.1.3 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun yaş'a göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi	48
5.1.4 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun doğum sırasına göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi.....	49
5.1.5 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun anne eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi	50
5.1.6 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun baba eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi	51
5.1.7 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun kardeş sayısına göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi	52
5.1.8 Çocuk öz yeterliğin ve benlik saygısının anne baba tutumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi	52
6. SONUÇ	56
7. ÖNERİLER	58
KAYNAKÇA	59
EKLER	74
ÖZGEÇMİŞ	81

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	27
Tablo 3.2: Katılımcıların Ebeveyn Tutumlarına Göre Dağılımı.....	28
Tablo 4.1: Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Betimleyici İstatistikler.....	33
Tablo 4.2: Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Betimleyici İstatistikler.....	34
Tablo 4.3: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	35
Tablo 4.4: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Ebeveyn Medeni Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	36
Tablo 4.5: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	37
Tablo 4.6: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Doğum Sırasına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	38
Tablo 4.7: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	39
Tablo 4.8: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	40
Tablo 4.9: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	41
Tablo 4.10: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Anne Tutumuna Göre İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	42
Tablo 4.11: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Baba Tutumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	43
Tablo 4.12: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 4.13: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Cronbach's Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları .	44

ÖZET

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÇOCUKLARDA ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI, BENLİK SAYGISI VE ÖZ YETERLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Anne baba tutumları çocukların yüksek benlik saygısı ve özyeterlik düzeylerinde önemli bir yere sahiptir. Anne babaları ile iletişimleri kuvvetli olan bireylerin özgüvenli, fikirlerini rahatça dile getirebilen, girişken bireyler oldukları görülmektedir. Bu araştırma da öğrenme güçlüğü olan bireylerin, anne baba tutumları, benlik saygısı ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın kapsamını 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul'da Özel Umut Işıkları Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim gören 124 kız 126 erkek toplam 250 özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar araştırmaya gönüllülük esasına göre katılım sağlamışlardır. Araştırmada değerlendirmeler için Anne Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (CBSÖ), Çocuk Özyeterlik Ölçeği ve öğrencilerin bilgileri için demografik bilgi formu kullanılmıştır. Çalışma bulgularına göre; özel öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların benlik saygısı ve öz yeterlilik düzeyleri anne baba tutumlarına göre farklılaşmamaktadır. Katılımcıların algılanan öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne-baba tutumları kardeş sayısı, doğum sırası, yaş ve doğum sırasına göre farklılaşma göstermezken, ebeveynlerin medeni durum ve eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır. Çalışmanın bulguları ilgili literatür kapsamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Anne baba tutumu, Öz yeterlik, Benlik saygısı, Özel Eğitim, Özel Öğrenme Güçlüğü*

ABSTRACT

INVESTIGATION OF RELATIONSHIPS BETWEEN PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES, SELF-RESPECT AND SELF PERCEPTION LEVELS IN CHILDREN WITH SPECIAL LEARNING DIFFICULTIES

Parental attitudes have an important place in children's high self-esteem and self-efficacy levels. It is seen that individuals who have strong communication with their parents are self-confident, assertive individuals who can freely express their opinions. In this study, the relationship between parents attitudes, self-esteem, and self-efficacy levels of individuals with learning disabilities was examined.. The scope of the research consists of 124 girls and 126 boys, a total of 250 individuals in need of special education, who were educated at the Umut Işıkları Special Education and Rehabilitation Center in İstanbul in the 2020-2021 academic year. Participants participated in the research voluntarily. Parent Attitude Scale, Coopersmith Self-Esteem Scale (GIS), Child Self-Efficacy Scale and demographic information form for students information were used for evaluations in the study. According to the study findings; The self-esteem and self-efficacy levels of children with special learning difficulties do not differ according to their parents attitudes. While the participants perceived self-efficacy levels, self-esteem levels, and parental attitudes do not differ according to the number of siblings, birth order, age, and birth order, they differ according to the marital status and education level of the parents. The findings of the study were discussed within the scope of the relevant literature.

Keywords: *Parental attitude, Self-efficacy, Self-esteem, Special Education, Special Learning Disability*

1. GİRİŞ

Öğrenme bir bireyin yaşamının ilk yılları ile başlayan ve son yıllarına kadar devam eden, bireysel farklılıkları da içine alan, bu bireysel farklılıklara göre zaman içerisinde değişiklikler gösteren bir süreçtir. Bireyin hayatında geniş bir alanı kapsamaktadır. Öğrenilen bilginin ne olduğu ve bireylerin hangi gelişim alanlarına (bilişsel, motor, dil vb.) hitap ettiği de önem arz etmektedir. Bireylerin bu bilgileri kazanma becerilerinde yaşanan zorlanmalara ve güçlüğe öğrenme güçlüğü denilmektedir (Korkmazlar, 2011). Bir başka tanıma göre öğrenme güçlüğü; bireylerin zeka bakımından normal veya olması gereken normal seviyenin üstünde olan ve bireylerin üstün potansiyele sahip olup nörolojik durumları bakımından veya psikolojik engel taşımayan sadece alıcı dilde ve bunun beraberinde ifade edici dilde, okuma, okuduğunu anlama ve anladığını ifade etmede zorlanan ve matematik becerilerinde güçlüklerle sahip, yaşanan güçlüklerden kaynaklı sosyal alanda da birçok problemler yaşayan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Siegel, 2007).

Gelişim sürecinde ise beyin işlevlerinin uygun gelişim sürecinde aksamalara uğramış ya da gecikme nedeninden kaynaklanabileceği şeklinde ifade edilmiştir. Son zamanlardaki çalışmalarda öğrenme güçlüklerinin beyin işlevlerinde yaşanan karışıklıktan meydana çıkmış olduğu söylenmektedir (Şenol, 2006;212-213).

Bireylerin sağlıklı gelişim gösterebilmeleri ve psiko-sosyal açıdan uyum içerisinde olabilmeleri için sağlıklı ilişkiler kurmaları gerekmektedir. Özel öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların, sosyal becerilerinin süreçteki yetersizliği nedeniyle özel öğrenme güçlüğü olmayan akran yaş grubundaki çocuklara göre çeşitli problemler yaşadıkları görülmektedir (Atay, 1995). Öğrenme güçlüğünün çocukların düşük öz yeterlik algısına sahip olmaları ve öfkeyle ilgili problemler yaşamaları riskini arttırdığı düşünülmektedir. Çünkü bireyler sosyal, duygusal, bilişsel ve akademik alanlarda güçlük ve zorlanma yaşayabilmektedir. Örneğin bir bireyin ders notları düşüktür veya derste anlatılanı dinlemekte ve anlamakta

güçlük yaşamaktadır. Bir yere giderken orayı bulmakta zorluk yaşayabilir, dersi dinleme pusulasını bulmakta zorlanabilir, çevresi ile iletişim kurarken sorunlar yaşayabilir ya da aralarında uyum sorunu yaşanabilir. Yaşanılan bu süreçlerde aile üyelerinin bireye yaklaşımı büyük önem arz etmektedir. Kişiye karşı yapılan yanlış bir uyarı veya yönlendirme onun yaşamış olduğu güçlüklerle baş etme yöntemini olumsuz etkileyebilir ve birtakım problemler yaşamasına neden olabilir. (Tezel, Şahin ve Özbey, 2007; Çolakkadıoğlu, Cenkseven Önder ve Avcı, 2011).

Çocukların öğrenmesinin temeli ev ortamında gelişmektedir. Anne babaların çocuklarına davranış biçimi onlara rol model olabilmektedir, ev içerisindeki ortamları ile ev dışındaki ortamlarında da tutumlarını etkilemektedir. Gelişim sürecinde olan bireylerin, ailelerinden ve çevrelerinden herhangi bir konu ile ilgili almış oldukları olumlu geri dönütlerin önemi oldukça büyüktür. Bireylerin sosyal hayatlarında iletişim becerilerinin sağlıklı olabilmesi için ilk olarak aileleri ve çevreleri ile iletişimlerinin iyi olması gerektiği düşünülmektedir. Bu süreçte anne babaların çocuklarının bilişsel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek tutum ve davranış kalıpları içinde olmaları gerekmektedir. Bu alanda yapılan araştırma sonuçlarına göre çocuklarının anne babalarının tutum ve davranışlarından çıkarımda buldukları ve onları rol model aldıkları gözlenmiştir (Dönmezer, 2009;198). Bu nedenle anne ve babalarının çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranış biçimlerinin önemi oldukça büyüktür. Bunun yanında anne ve babaların göstermiş oldukları tutum ve davranışları kadar, yaşanılan zaman içerisindeki sosyal hayatlarında insan ilişkilerinde sergiledikleri tutum ve davranışların tutarlılığı da önemlidir. Çocuklar anne babalarının sosyal ilişkileri içerisindeki tutum ve davranışlarını gözlemleyerek çıkarımda bulunabilecekleri ve kendileri için rol model oluşturabilecekleri gözlenmektedir. Ayrıca süreç içerisinde aktif ve bilinçli bir anne ve baba olmanın önemi göz önüne alındığı zaman, anne ve babalarında en az çocuklar kadar sorumluluk almaları gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Aydın, 2008; 99-102).

Alan yazın incelendiğinde; Otoriter anne baba tutumunu benimseyen anne babaların bireylere karşı yaklaşımları baskıcı ve kontrolcü bir tutum içinde olmaktadır (Kaya, 1997). Anne babaların bireyler ile iletişim düzeylerine

bakıldığı zaman sağlıklı bir ilişki kuramadıkları söylenmektedir (Bidi vd., 2013). Bireyler üzerinde kurulan baskıcı tutum kendilerinde korku duygusunu oluşturmaktadır. Otoriter anne baba tutumunu benimseyen anne babaların çocuklarının düşük özgüvenli, kaygılı, benlik saygıları düşük bireyler oldukları gözlenmiştir. Bu bireylere dışardan bakıldığı zaman kendi hallerinde görünen ancak kendi iç dünyalarında problemlili bireyler oldukları görülmektedir. Bu tutum karşısında bireylerin boyun eğici davranışlar sergiledikleri fakat baskı olmayan ortamlarda saldırgan davranışlar gösterebildikleri ifade edilmektedir (Sarı ve Özkan, 2016). Otoriter tutumu benimseyen anne babaların, bireyleri toplum içinde küçük düşürme eğiliminde olabildikleri ve rencide edici davranış tutumları sergiledikleri görülmektedir (Yavuzer, 2004). Bu tutumu benimseyen anne babalar, disiplini sağlamak için çoğunlukla ceza davranışına başvurmaktadır ve bu cezalar genellikle işlenen suçla doğru orantıda olmamaktadır. Uygulanan cezalar en çok döverek, azarlayarak, korkutarak, kınayarak ve rencide edici türdendir (Geçtan, 1988). Bu durumlardan ötürü bireylerde öfke problemlerinin oluştuğu ve özellikle erkek çocuklarında saldırganlık tutumunun arttığı, bireylerin öz yeterliklerinin olumsuz etkilendiği ve benlik saygılarını düşürdüğü görülmektedir (Maccoby ve Martin, 1983).

Koruyucu anne baba tutumunu sergileyen anne babalar, bireylere karşı korumacı bir yaklaşım sergilemektedirler. Bu tutumu benimsemiş anne babalar çocukları için aşırı ilgili olmaları gerektiğini ve onları ilgilendiren tüm durumları anne babaları olarak kendilerinin yapmaları gerektiğini düşünürler. Korumacı tutumdan kaynaklı bireylerin kendi yaşam süreçlerinde tek başlarına hareket edemezler. Bu durum bireylerin benlik saygılarını ve özgüvenlerini olumsuz yönde etkiler ve kişiler başkalarının yönlendirmeleri doğrultusunda hayatlarını sürdürürler (Novaro, 2003).

Bu tutumda büyüyen bireylerin başka insanlara bağımlı şekilde hayatlarını sürdürebildikleri ve bu bağımlılıktan ötürü öz yeterlilik ve özgüven duyguları konusunda eksiklikler yaşadıkları görülmüştür. Bu durum bireylerin sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bireyler kendilerini korumayı bilmezler ve diğer bireylere uyumlu yaşamak durumunda kalırlar (Yavuzer, 2004).

Demokratik anne baba tutumunu sergileyen anne babalar bireyler için en iyi tutumu sergileyen ebeveynlerdir. Bireylerin gelişimlerini destekleyici tutum

benimsedikleri görülmektedir. Demokratik anne babaların çocuklarına karşı göstermiş oldukları bakımlarını kontrollü ve dengeli şekilde yürütmeyi hedeflerler. Anne babalar çocuklarına karşı saygılı, sevgi gösteren ve motivasyon sağlayıcıdır. Çocukların aile içinde söz hakkı vardır. Anne babalar onlarla iletişim kurarken fikirlerine önem verirler. Bu durumlar bireylerin benlik saygılarını ve öz yeterliklerine olumlu katkı sağlamaktadır. (Kulaksızoğlu, 2004). Ailelerin iyi bir iletişim kurarak çocuklarını önemsediklerini göstermesi onların psiko-sosyal gelişimleri için uygun koşulların oluşmasını sağlamaktadır (Baumrind, 1966).

Özetle anne baba tutumlarının bireylerin benlik saygıları ve öz yeterlikleri üzerindeki etkinin incelenmesi sonucunda; demokratik anne baba tutumunu benimseyen anne babaların bireylerin benlik saygıları ve öz yeterlikleri üzerinde olumlu katkı sağladığı fakat otoriter anne baba tutumunu ve aşırı korumacı anne baba tutumunu benimseyen anne babaların olumsuz etkilediği söylenebilir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, İstanbul ilinde yaşayan özel öğrenme güçlüğü olan çocukların algılanan anne baba tutumları ile onların benlik saygısına ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir

Aile tutumlarından demokratik aile tutumunda; aile içinde alınan kararlarda tüm aile üyelerinin fikri alınır ve sorunun çözümünde paylaşımcı ortama zemin hazırlanır. Empatik anlayışın hakim olduğu bu tutumda çocukların fikirlerini açıkça söylemesi teşvik edilir (Özgüven, 2001). Bu teşvik, ebeveynin hoşgörülü tavrı ile de desteklenir. Anne babalar kendi aralarında da uyumlu ve saygılı olduklarında çocuklarına karşı da aynı tutum içerisinde hareket ederler. Ebeveynler kendi içlerinde tutarlı olduğunda çocuk kendini güvende hisseder.

Çin de yapılan bir araştırmada demokratik ebeveynliğin aile içi etkileşimde daha göz doldurucu olduğu bulunmuştur (Quoss ve Zhao, 1995). Amerika da uygulanan başka bir araştırmaya göre demokratik anne baba tutumu ile Afrika-Amerika kızlarında özgürlük ve özgüven arasında olumlu yönde ilişki gözlenmektedir (Baumrind, 1972).

Davranışlarında olumlu tutum sergileyen anne babaların çocuklar üzerinde diğer tutumları sergileyen anne babaların çocuklarına oranla daha az duygusal sürtüşme ve çekişme yaşanmaktadır (Bakırcıoğlu, 2002).

Otoriter tutumda ise bu durum demokratik tutuma göre tam tersi durumda seyretmektedir. Otoriter tutumun en belirgin özellikleri; anne babaların çocuğu aşırı baskı altında tutarak çocuğun davranışını şekillendirmeye çalışması, çocuğu sürekli denetlemesi ve konulan kurallara açıklama yapılmadan çocuğun itirazsız kabul edip uyması beklenir (Şendil, 2003). Bu kurallara uymadığında aile içinde dışlanacağı ve ceza alacağını düşünen çocuklar, korku ile itaat ederler. Var olan duygu ve düşüncelerini bastırdıkları için öfkelerini açığa çıkarmazlar (Kulaksızoğlu, 2004). Aile içerisinde iletişim tek yönlü olduğunda çocuklar kendi başına karar vermede zorlanma, diğer kişilerin etkisinde kolaylıkla kalabilme ve sosyalleşme gibi sorunlar yaşayabilmektedir (Dağlı ve Beyazsaçlı, 2010). Bu bağlamda bu durumun çocuğun öz yeterlik algısını ve benlik saygısını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Otoriter anne baba tutumuna karşı çocukta yüksek direnç, depresyon, olumsuz benlik saygısı ve davranışsal problemler daha fazla görülmektedir. Çocukların bağımsız kişilik oluşumuna zemin hazırlamadığı için özellikle erkek çocuklarda saldırgan davranışların fazlaştığı ve buna bağlı olarak benlik saygısının ise düştüğü gözlenmektedir (Maccoby ve Martin, 1983; Akt: Sezer, 2010).

Coleman ve Karraker (2000) tarafından çocukları 5-12 yaş aralığına sahip olan 145 anne ile çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda daha az duygusal ve daha sosyal çocukları olan annelerde daha yüksek ebeveynlik öz yeterliliği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda daha iyi eğitim görmüş ve maddi açıdan gelir kaynakları yüksek olan annelerin ebeveyn öz yeterliliğinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Annelerin kendi çocukları dışındaki çocuklarla deneyimlerini ve ebeveynlik öz yeterliliklerine katkı sağladığı görülmektedir.

Büyüктаşkapu, (2012) çalışmasında 1-3 yaş grubu arasında normal gelişim dağılımı gösteren çocukların gelişim seviyeleri ile annelerinin öz yeterlik inanç düzeylerini arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; annelerin öz yeterlilik algılarının orta düzeyde seyir gösterdiğini ve disiplin, öğretim ve oyun alanlarında kendilerini daha az yeterli hissettikleri

kanısına varılmıştır. Ayrıca annelerin öz yeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri ve öz bakım gelişimleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Jones ve Prinz (2005) tarafından yapılan araştırmada ise anne babaların çocukları ile uyumları da ebeveyn öz yeterlik potansiyellerini arttırmaktadır. Ebeveyn öz yeterliği ile ailelerin kendi aralarındaki davranış biçimlerini ve duygularını anlamakta katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu araştırmada, ebeveyn yeterliliği ve psikolojik işleyiş düzeninin yanı sıra çocukların davranışları, sosyo-duygusal uyumları ve okul başarıları da incelemektedir. Anne babaların çocukları ile ilişkisi, anne babaların kendi ruh sağlıkları ve çocukların gelişimsel sürecini kapsayan üç geniş tematik kategoride düzenlenmiş olan toplam 115 çalışmadan oluşmaktadır. Bazı bulgular ebeveyn öz yeterliliğinin çocuklarının uyum süreçlerine yalnızca doğrudan değil, ayrıca ebeveynlik uygulamaları ve davranışlar yolu ile de dolaylı olarak etkileyebileceğini göstermektedir. Ebeveynlik öz yeterliliğinin rolü ebeveynlere, çocuklara ve kültürel ve bağlamsal faktörlere göre değişiklik gösterebilir, ebeveyn yeterliliğinin ve çocuğun işlevselliğinin olası bir öngörücüsü olduğu düşünülmektedir.

Ardelt ve Eccles (2001) tarafından yapılan araştırmada, olumsuz ortamlarda ebeveyn yeterliliğinin teşvik edici ebeveynlik stratejileri, çocukların öz yeterlilikleri ve çocukların akademik başarıları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bulgular, 376 anne ve onların genç ergen çocuklarının katıldığı anketlerden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, ebeveynliğe yönelik yeterlilik inanışlarının çocukların öz yeterlik ve akademik başarıları ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Özetle yukarıda yer alan çalışmalar değerlendirildiğinde; demokratik tutumu belirleyen ebeveynlerin çocuklarının özyeterlik ve benlik saygısı düzeylerinin olumlu yönde, otoriter tutumu benimseyenlerde ise olumsuz yönde etkilendiği gözlenmiştir. Ayrıca ebeveyn özyeterliliğine sahip anne ve babaların çocuklarının gelişimlerinin pozitif yönde etkilendiği görülmüştür.

1.2 Araştırmanın Önemi

Bireylerin iletişim becerileri doğdukları andan itibaren başlayarak bebeklik dönemi ile gelişmeye başlar. Bireyler çevreleri ile etkileşim kurarak iletişime geçebilme becerilerinin gelişebilmesi için önce karşılardaki kişilerin davranışlarını yordayabilmeleri ve diğer bireyleri anlamaya çalışmaları gerekmektedir. Bireylerin günlük hayatlarındaki faaliyetleri, sosyal deneyimleri, oyun ortamları, oyun sürecinde başlatma ve devam ettirebilme süreçleri, kurdukları iletişimin niteliği ve niceliği zihin kuram yeteneklerinin gelişmesini ve öğrenme süreçlerini desteklediği görülmektedir. Bu yetenekler süreç içerisindeki gelişime göre 3-4 yaşları ile birlikte birinci derecede yanlış inançlar yer almaktadır, ikinci derece ile birlikte yanlış inançlar metafor ve imayı anlama (ironi) algısını kavramakta ve son olarak da ise 9-11 yaşları itibariyle de gaf yapma (faux pas) kavramı ile birlikte artık zihin kuramı gelişimi süreçlerini tamamlanmaktadır. Çocuklardaki zihin kuramının gelişimi sürecinde bazı aksaklıklar gözlemlenebilmektedir. Bunlar çocuğun zihinsel kuramlarının gelişimindeki yetersizlikler ya da bozukluklar olarak görülebilir.

Happe (1993) yaptığı çalışmada; çocukların başka bireylerle kurmuş oldukları iletişimlerde davranışlarının doğru algılanıp süreç içinde doğru yorumlanması için ileri zihin yeteneklerinin gerekli olabileceği kanaatine varmıştır. Birinci derece için zihin teorisinin metaforları anlamak ve yorumlayabilmek için yeterli olduğunu, İkinci dereceden ifade özelliği için konuşan kişiye karşı bir düşünce yansıtma sürecindeki yeteneğinin ise ironi tartışmasının doğru yorumlanmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Zihin kuramı yeteneklerinin gelişimini etkileyen önemli faktörlerin başında bilişsel ve duygusal gelişim, yaş, sembolik oyun becerileri, dil becerileri vb. geldiği söylenmektedir. Bireylerin 3-4 yaşları itibari ile belirlendiği bu becerilerin temellerinde yaşlarının büyümesi, zihinsel becerilerinin olgunlaşması ve sosyal gelişim düzeylerinin sağladığı etkilerin davranış biçimlerine kalıcı beceriler olarak yansıtması ile tutum ve davranışlarına da katkı sağlayacağı söylenebilir. Sosyal etkileşimle birlikte sağlanan aktif sembolik oyun becerileri, diğer bireylerin duygu ve düşüncelerini anlamak için bireylere önemli çıkarımlar yapabilecekleri düşünülmektedir. Bireylerin süreç içindeki ebeveynleriyle kardeşleriyle ve akranlarıyla birlikte

gerçekleştirdikleri iletişimle davranışlarında doğru yorumlama becerisi kazandırılır. (Cassidy, Werner, Rourke ve Zubermiss 2003).

Davranışçı psikologlara göre, çevre; çocuğun kişiliğinin oluşumunda en önemli etkenlerdendir. Anne babaların tutumu ve davranışları çocukların kişilik gelişimini doğrudan etkilemektedir (Sezer, 2010).

Anne babaları ile sağlıklı bir aile ortamında büyüyen ve gelişen bireylerin benlik saygıları olumlu gelişim gösterirken, parçalanmış aile ortamında yetişen bireylerin ise anne ve babaları tarafından ilgi ve sevgiden mahrum bırakılmalarından kaynaklı ailelerine karşı suçlayıcı ve yıkıcı davranışlar sergiledikleri ve mahrum kalınan duygulardan kaynaklı bu durumu ailelerine yansıttıkları ve davranışlarına da yansıdığı ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 2004).

Demokratik aile tutumunda aile çocuğu deneme yanılma yoluyla öğrenmeye teşvik eder. Çünkü anne baba tarafından her çocuğun kendine özgü olduğu ve gelişiminin ise kendine göre şekil aldığı bilinir. Bu süreçte devamlı gözlenen çocuğun ilgi ve yetenekleri keşfedilip çocuğa özgüven duygusunu aşılanır. Anne baba tarafından çocuğa fiziksel ceza verilmemelidir. Bu çocukların lider olma, korkusuz ve inşa edici olma özelliği taşıdığı ifade edilmiştir (Johnson ve Mednuss, 1962; akt., Afat, 2013).

Demokratik tutumun yanı sıra otoriter tutumda ise anne babaların çocuklardan beklentileri oldukça yüksektir. Buna bağlı olarak çocuklarına gösterdikleri duyarlılık oldukça düşüktür (Harma, 2008; akt., Güler, 2013). Anne babaların çocukların sevgi, hoşgörü ihtiyacı kendi beklenti ve istekleri doğrultusunda pekiştireç olarak kullanılır (Cüceloğlu, 1997). Otoriter tutum sergileyen ailelerin çocuklarının rekabet yönleri engellenmiştir, hayata ve karşılaşılabilecekleri problemlere karşı pasif çocuklar olarak yetiştirilmektedirler (Aydın, 2015).

Alan yazında yer alan tüm açıklamalar kapsamında anne baba tutumlarının çocukların özyeterlik ve benlik saygısı düzeylerinde son derece etkili olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile demokratik ebeveyn tutumunun çocuğun benlik saygısı ve öz yeterlik düzeylerinde olumlu etkisinin olacağı, buna karşın, otoriter tutuma sahip anne babaların çocuklarında ise benlik saygısı ve

özyeterlik düzeylerinin daha düşük olacağı beklenmektedir. Araştırma sonuçları kapsamında, anne babalara yönelik hazırlanacak anne baba eğitimleri sayesinde daha sağlıklı çocuk yetiştirme yollarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

1.3 Araştırma Soruları

H1: Özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklarda algılanan demokratik anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır ?

H2: Özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklarda algılanan demokratik anne baba tutumu ile özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır ?

H3: Özel öğrenme çeken çocuklarda algılanan otoriter anne baba tutumu ile özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır ?

H4: Özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklarda algılanan otoriter anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır ?

2. .LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Özel Eğitim

Her birey diğer bireylerden farklı olarak kendi içinde fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden ayrışmaktadır. Yapılan çalışmalara göre özel eğitim, eğitim kademesindeki bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden diğer bireylerden olumsuz düzeyde farklılaşmasıdır. Bireylerin farklılaşan eğitim süreçlerine özel eğitim denilmektedir. Özel eğitim sürecinde önemli olan; bireyin var olan potansiyelini ve becerilerini arttırmak, ilgi alanlarını desteklemek, akademik açıdan yaşlılarının sınıf içerisindeki seviyesini yakalamasını sağlamaktır. Toplum içerisinde bireylerin kendi yerlerini fark ettiren ve bulmalarına yardımcı olan akademik süreç olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesine göre, "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olan özel öğrenme güçlüğü olan bireylerin topluma yararlı kılacak ve bununla birlikte özel öğrenme güçlüğü olan bireyleri topluma kazandırabilecek tedbirler alır" cümlesiyle özel eğitim hizmetlerinin uygulanmasını yükümlü kılmıştır (Özsoy, 1989).

Bireylerin her biri kendilerine özgü fiziksel yapıya, işlevselliğe, farklı öğrenme düzeylerine, farklı öğrenme hızına ve farklı duygusal özelliklere sahiptirler. Bu farklılıkların belirtilerinin düzeyi önemlidir. Bireylerin farklılık belirtilerinin boyutu sınırdan ise bireyler genel eğitim öğretim hizmetlerinden yararlanırlar. Farklılık boyutu arttığında yaşlıları ile aldığı eğitim öğretim seviyesi yetersiz kaldığı zaman bireylerin özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaları gerektiği düşünülmektedir (Kırcaali-İftar, 1998).

Güven (2015) özel eğitimi; özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bireysel farklılıkları ve oluşabilecek ihtiyaçları doğrultusunda eğitim görmelerine yönelik uygulamalar olduğu şeklinde tanımlamıştır. Cansöz (2011)'in yapmış olduğu tanımında ise; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin diğer bireylere göre daha fazla farklılaşan bireyler olduğu için onlara yönelik bireysel olarak

planlanan ve bireylerin bağımsız yaşam becerilerini destekleyen eğitim-öğretim hizmetleri olarak ifade etmiştir.

Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitim öğretim almalarının en önemli amaçları arasında bireylerin bağımsız olarak hayatlarını sürdürebilmeleri, kendi kendilerine yeterli olabilmeleri yer almaktadır (Cavkaytar, 2000).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından (2018a) yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde özel eğitimin, bireylerin bireysel ve gelişimsel özellikleri açısından eğitim yetersizlikleri akranlarına kıyasla anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirilmiş eğitim programları ve alan uzmanı eğitimciler ile uygun ortam koşullarında sürdürülen eğitimidir.

Akçamete, Büyükkarakaya, Bayraklı ve Yıldırım (2012) özel eğitime gereksinim gösteren bireylerin yaşamları boyunca herhangi birine bağımlı olmadan yaşam süreçlerini sürdürebilmeleri hedeflenmesi gerektiğini ve bu hedeflerin gerçekleşebilmesi için nitelikli eğitim imkânlarının sağlanmasının önemini vurgulamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından (2018a) yayınlanmış son Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde bireylere verilen özel eğitimin amacı; Türk milli eğitiminin asıl amacı ve temel ilkeleri göz önünde bulundurularak, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin, eğitimsel ihtiyaçları, yeterlilikleri, yetenekleri ve ilgilerini en üst seviyede kullanabilmeleri ve toplumsal hayata hazır olabilmeleri olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de özel eğitim alanında yapılan uygulamalar Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir Alan uzmanları tarafından MEB’in yayınlamış olduğu Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği bünyesinde yürütülmektedir.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimsel değerlendirmeleri ve tanılanmalarına yönelik işlemler Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde uzmanlar tarafından oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından değerlendirilmektedir. Özel eğitim alan bireylerin devam ettikleri özel eğitim okullarında bakanlık tarafından hazırlanan özel eğitim programı

uygulanmaktadır. Bu programla birlikte özel eğitime ihtiyacı olan her bir bireyin ihtiyaçları doğrultusunda ve performanslarına yönelik BEP hazırlanmaktadır (Diken ve Batu, 2013).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için düzenlenen eğitim öğretim ortamlarını belirtecek olursak; Özel eğitim okulları, normal eğitim kademesi eğitimi veren okullardaki normal sınıflar, normal kademelere eğitim öğretim veren okullardaki özel eğitim sınıfları olarak söylenebilir (Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004; MEB, 2010B).

2.2 Özel Öğrenme Güçlüğü

Öğrenme güçlüğü literatürde 1930-1940 yıllarında ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalarda beyin-davranış ilişkisi yoğun şekilde incelenmiştir ve dikkat problemi, hiperaktivite, öğrenme güçlükleri ve duygusal sorunların ortaya çıkması ile kavram karışıklığı başlamıştır. 1930-1940 yıllarında öğrenme güçlüğü'nün nedeni olarak beyindeki hasarlardan oluştuğu ve öğrenme güçlüğü'nün nörolojik bir bozukluk olduğu düşünülmüştür. O yıllarda öğrenme güçlüğü'nü yaşayan çocukların dış görünüşlerinde herhangi bir anormallik olmadığı ve çocukların normal görünüşe sahip oldukları için beyinlerindeki hasarın hafif olduğu kabul edilmiştir ve öğrenme güçlüğü çeken çocuklara, ‘Minimal Beyin hasarı (Minimal Brain Damage)’ tanısı konulmuştur (Silver, 1993; Korkmazlar, 2003).

Özel öğrenme güçlüğü; bireyin zihinsel süreç bakımından oldukça yeterli seviyede olup eğitim sürecinde yaşlılarından geride gelmesi ve olması gereken seviyeye göre yetersiz kalmasıdır. Bireylerde ayrıca dil ve motor gelişim seviyelerinde de istenilen ve olması gereken seviyede de yetersizlikler gözlenmektedir. Gelişim sürecinde meydana gelen bu aksaklıklar sonucunda bireyler yaşlılarına göre birçok alanda geç gelişim göstermektedir. (Özsoy, 1989).

Öğrenme güçlüğü bireylerin kendilerinden veya sosyal çevrelerinden kaynaklanabilir. Bireylerden kaynaklanan sorunlar; zeka gerilikleri, duygusal sorunlar, kronik hastalıklar, nörolojik hastalıklar, hiperaktivite şeklinde sayılabilir (Kırcaali-İftar, 1992). Çevreden kaynaklanan sorunlar ise; Okul

öğretmen sorunları, aile içi çatışmalar, sosyo ekonomik düzey, kültürel farklılıklardan doğan güçlüklerdir (Korkmazlar, 1999).

Öğrenme güçlüğü olan bireylerin akademik başarılarının düşük olduğu söylenmektedir. Bireyler akademik başarısızlıklarının yanında kendilerini başka alanlarda da yetersiz görmekteirler. Olumsuz durumları genelleme eğilimindedirler. Yapılan genellemeler sonucu bireylerin benlik saygıları da olumsuz etkilenmektedir (Unndheim ve Sund, 2008).

Öğrenme sürecinde bireysel farklılıkların önemi büyüktür. Öğrenme düzeyi kişiden kişiye değişmektedir. Öğrenmenin gücü bireylerin zeka durumlarına, gelişim düzeylerine göre değişiklik gösterebildiği gibi ilgi alanlarına göre de değişiklik göstermektedir. Öğrenmenin oluşması için birtakım koşullar bulunmaktadır. Bu koşulların bir kısmı öğrenme sürecini kolaylaştırıp destekler bir kısmı ise öğrenme sürecini sekteye uğratar (Rozan, 1987).

1970 yıllarından sonra öğrenme sorunlarını ele alan araştırmacılar, kendi disiplin alanlarına göre alan araştırmalarında yeni terimler, tanımlar ve kavramlar ortaya atmışlardır (Clements, 1973; Mauser, 1981, Millichap, 1977; Myers ve Hammill, 1976, Richardson, 1975; Senf, 1973; Akt., Korkmazlar, 1992). Bu terimlere örnek olarak; “Okuma Güçlüğü, Okumada Gerilik, Disleksi, Primer Okuma Güçlüğü, Özgül Öğrenme Güçlüğü, Özel öğrenme Güçlüğü, Dikkat Bozukluğu, Dikkat Eksikliği” verilebilir.

Öğrenme güçlüğü kavramı 1962 yılında kirik tarafından tanımlanmıştır. Tanılama yapılmadan önce öğrenme güçlüğü olan bireylerin zihinsel açıdan yetersiz oldukları, sosyo kültürel açıdan eksik oldukları ve duygusal bozukluk gösterdikleri düşünülmüştür (Şenel- Günayer, 1995).

1962’de ilk kez tanımlanan öğrenme güçlüğü tanısı alanında uzmanlar ve ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından ortak kabul gören bir tanılama yapmak için çalışmaya başlanmıştır. Bu araştırmalardan birkaçı aşağıda yer almaktadır;

Öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin tanılamlarına göre, okuma-yazma, dinleme, düşünme, konuşma, sayısal işlem gerektiren matematik problemlerde, yazılı ve sözlü dili kullanmada, psikolojik süreçlerde sorun yaşayan bireylerdir (Özyürek, 1996).

Kirik (1975), öğrenme güçlüğü, okuma-yazma, konuşma, serebral, gelişimde gecikme, duygusal ya da davranışsal bozukluktan kaynaklanan bozukluklar ya da gerilik olarak tanımlamaktadır. Kirik araştırmasında herhangi bir yaş sınırı belirtmemiştir. Öğrenme güçlüğü'nün nedeni olarak serebral işlev bozukluklardan ve duygusal bozukluklardan kaynaklandığını öne sürmüştür (Akt., Mauser, 1981).

Hallahan ve Kaufman'a (1988), göre öğrenme güçlüğü olan bireylerin, akademik problemleri çözme yeteneğine sahip olmayan, sahip olduğu stratejileri kullanmaktan kaçınan, kendine ve yeteneklerine güven duymayan, kendisine sunulan öğrenme sürecinde pasif kalmayı tercih eden bireylerdir (Akt, Akyol, 1997).

Öğrenme güçlüğü'nün bir diğer tanımında ise normal zekaya sahip ya da normal üstü zekaya sahip olan psikolojik problemi olmayan, duygusal boyutta bir eksiklik yaşamayan, okuma, yazma, dinleme, akıl yürütme becerilerine sahip olmayan, diğer yandan da çevresel etkileşimde problem yaşayan, eğitim sürecinde yaşitlarının gerisinde kalan, yaşına ve zeka seviyesine uygun başarı gösteremeyen bireylerdir (Siegel, 2005). Uzmanlar tartışmaların da benzer tanımlamalara yer vermişlerdir.

Öğrenme güçlüğü birçok farklı açıdan tanımlanmıştır. Yapılan tanımların birbirlerinden farklılaşmamasının nedeni öğrenme güçlüğü ile ilgilenen birçok kurum ve kuruluşun olmasıdır. Bu nedenlerden dolayı birçok kurum kendi tanılamasını yapmıştır (Reid ve Lienemann, 2006).

Her birey farklıdır. Öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin kendilerine özgü davranış kalıpları bulunmaktadır. Bu probleme sahip bireylerin ortak özelliklerinde çalışma becerilerindeki yetersizlikleri, sosyal algısal problemler, dikkat eksiklikleri ve bellek problemleridir (Taner, 2007).

Öğrenme güçlüğü'nün, okul süreçlerinde karşılaşılabilecek en yaygın yetersizlik türü olduğu söylenebilir (Cortiella, Horowitz, 2014). Okul döneminde öğrenme güçlüğü olan bireylerin oranının sınıfın %4-5' ini oluşturduğu söylenebilir (Kırcaali- İftar, 1998). Öğrenme güçlüğü olan bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre dört kat daha fazla öğrenme güçlüğü tanısı aldıkları, bu durumunun

biyolojik temelli oldukları düşünülmektedir (Şenel- Günayer, 1996). Öğrenme gücüğü tanısı alan bireylerin çoğunluğu algılama sorunu yaşamaktadır. Bu bireylerin çoğu görsel ve işitsel ayırt etmede problem yaşarlar. Örnek olarak, b sesi ile d sesini ayırt etmekte güçlük çekerler ve okuma esnasında b sesini d sesi olarak okuyabilirler (Çakıroğlu, 2017).

Özetle öğrenme gücüğü yaşayan bireylerin sadece akademik alanda değil, çevresel etkileşimde de zorluklar yaşadıkları görölmektedir.

2.3 Anne- Baba Tutumu

Bireyler doğdukları andan itibaren hayatı anne babalarının gözünden görürler. Bu bağlamda anne-babaların hayata karşı bakış açıları, değer yargıları, inançları bireyleri doğrudan etkilemektedir (Aydoğan, 1993). Aile genel olarak anne, baba ve çocuktan oluşan en küçük birim olmaktadır. Çocuğun gelişiminde fiziki ve sosyal çevrelerini destekleyecek kişiler anne ve babaları olmaktadır. Dolayısıyla bireyler kendilerini ifade edebilmeleri ve yönetebilmelerini ailelerinden öğrenmektedirler (Aydoğmuş, 1994). Bireylerin bakımını üstlenen ve temel ihtiyaçlarını karşılayan kişi genelde anneleri olmaktadır. Bireylerin diğer aile üyelerinden daha çok anneleri ile olan ilişkileri önemlidir. Annelerinin bireylere temas ederek kuracakları iletişim ile duygusal doyum yaşamalarını destekleyecek nitelikte olacaktır (Schaffer (1965). Bireylerin gelişiminin temelinde, anne ile bireylerin sıcak ve sağlıklı bir ilişki kurmaları ile olumlu gelişim gösterebilecekleri savunulmaktadır (Bowlby (1969). Her bireyin hangi aile üyesinden ne derece etkileneceği değişiklik gösterebilmektedir. Aile üyeleri ile kurmuş olduğu etkileşiminin farklılaşmasının bazı unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar birbirleriyle olan iletişiminin süresine, sıklığına ve özerkliğine göre değişmektedir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2010). Baba ile kurulan ilişki düzeyi sosyal gelişimi etkilemektedir (Bölböl, 2014). Kişilerin bilişsel gelişimlerini ve okul başarılarını babaları büyük ölçüde etkilemektedir ve kişilik gelişimlerinde de önemli bir role sahiptirler (Yavuzer, 2003).

Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005)' na göre Türkiye'de rastlanan üç tür anne baba tutumu bulunmaktadır. Bu tutumlar; aşırı korumacı tutum, Baskıcı-

Otoriter tutum ve Demokratik tutumdur. Anne baba tutumlarının genel özellikleri aşağıda yer almaktadır.

Anne babaların tutumlarını incelersek eğer; ilk olarak aşırı koruyucu anne baba tutumunda, özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin toplum içerisinde veya sosyal çevrelerinde girişken olmalarını ve herhangi bir başka bireye bağımlı olmadan bağımsız hareket edebilmeleri engellenmektedir. Özel öğrenme güçlüğüne sahip bireyler, kendi başlarına hareket edemezler ve anne babalarına ya da herhangi bir başka bireye bağımlı halde yaşama eğilimi gösterirler ve kendi potansiyellerini ortaya koymaktan kaçınırlar. Bu durumu anne babaları tarafından olumlu bir durum olarak adlandırırsa bile özel öğrenme güçlüğüne sahip bireyler için zaman içerisinde oldukça dezavantajlı bir durum haline gelmektedir. Öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin hayatlarının birçok evresinde geri planda kalabildikleri ve herhangi bir bireye bağımlı şekilde yaşam sürdürdükleri için ikinci, üçüncü şahısların öncelikli hareket etmelerini isteyebilirler. Bu durum ise özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin hep başka insanların himayeleri altında hareket etmeleri ve başka kişilere bağımlı hale gelmeleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Aşırı korumacı aile tutumunu benimseyen aileler özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylere yaklaşımlarında bireylerin kendi duygularını da bireysel yaşamalarına fırsat vermezler. Çocukların yaşam süreçlerini, konforlu hale getirdiklerini düşünürler. Fakat bu tutumu benimseyen anne babaların çocukları yaşama hazırlıksız bir şekilde başlamaktadırlar ve gerçek yaşamdan daha çok yalıtılmış bir dünyanın içerisinde yer alırlar (Yavuzer, 2003).

Anne baba tutumları arasından ikinci olarak, demokratik aile tutumunu inceleyecek olursak; demokratik anne baba tutumunu sergileyen anne babaların yetiştirdikleri özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin diğer anne baba tutumlarında yetiştirilen bireylere göre daha aktif, girişken, atılgan, fikirlerini oldukça rahatça ifade edebilen ve fikirlerini özgürce savunabilen, herhangi bir bireye ihtiyaç duymadan, bağımlı olmadan kendi yaşamını bağımsız şekilde sürdürebilen ve özgüvenleri yüksek olan kişiler oldukları gözlenmektedir. Demokratik anne baba tutumu ile yetiştirilen özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerde “kendini kabul”, “benlik”, “kendini gerçekleştirme”, “uyum

düzeyleri ‘’, ‘benlik tasarımı düzeyi ‘’ ve ‘’ özsaygı’’ kavramların diğer anne baba tutumlarında yetişen bireylere oranla daha yüksek bulunmaktadır.

Anne baba tutumlarından üçüncüsü baskıcı otoriter tutumdur. Baskıcı otoriter tutumunu benimseyen aile ortamında büyütülüp yetiştirilen bireylerin, akranlarına oranla birçok alanda daha az aktif oldukları ve bu durumdan kaynaklı olarak sosyal iletişim becerileri ve girişkenlik düzeylerinin zayıf olduğunu, kendilerini ifade etmekte, diğer bireylerle iletişime geçmekte ve iletişimi sürdürmekte güçlük yaşadıkları, süreçte oldukça pasif rol aldıklarını gözlenmiştir. Toplum içerisinde yaşıtlarına kıyasla geri planda kaldıkları, süreçte kendilerini daha az dâhil ettikleri görülmektedir. Bu gibi olumsuz durumların ise aktif pasifliği tetikleyebileceği ve olumsuz durumlardan dolayı özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin genel olarak çekimser davranış tutumları sergileme eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Baskıcı otoriter tutumu benimseyen anne babalar zaman içerisinde bireylerin fikir ve düşüncelerini önemsememektedir. Sadece kendi fikir ve düşüncesini savunmaktadırlar, bireylerin düşüncelerini ve davranışlarını yönetme eğilimindedirler. Bu durumlar için belli başlı kurallar ortaya koydukları gözlenmektedir. Bireylerin ailelerinin kendilerinden beklentileri ve istenilen tutumları sergilemeleri için zorlayıcı tutum ve davranış kalıplarını kullanırlar ve bireylerin üzerinde baskı kurarlar. Bireylerin üzerinde kurulan baskılardan dolayı korku duygusu ortaya çıkmaktadır. Bireylerden beklenen tutum ve davranışları o an korku duygusu içerisinde öğrenip uygulamaya geçebildiği ancak zorlayıcı tutum yöntemi ile uygulanmasının bireyler için kalıcı bir tutum ve davranış olmadığı sadece o anki korku duygusundan kaynaklı tutum ve davranış kalıplarına yansıdığı görülmektedir. Kalıcı bir değişim gerçekleşmeyecektir. Bu tutum bireylerin benliklerine yöneltilen olumsuz bir durum olduğu ve yapılan birçok araştırmalara göre bireylerin kendi düşüncelerine önem verilmeden uygulaması beklenen tutum ve davranışların kısa süreliğine uygulanabileceği kalıcı davranış kalıbına dönüşmediği gözlenmektedir (Yavuzer, 1986).

Yapılan araştırmaların sonucunda anne baba tutumları incelendiğinde bireylerin gelişimlerini olumlu etkileyen anne baba tutumunun demokratik anne

baba tutumu olduğu, aşırı korumacı tutumu ve baskıcı otoriter tutumun bireylerin gelişimini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Bireyler kendi yaşam süreçlerinin birçok alanında ailelerinden almış oldukları eğitimi yansıtmaktadırlar. Bireylerin kendi potansiyellerini yansıtabilmeleri için uygun ortamı ve çevreyi sağlamak gerekmektedir. Süreçte aktif rol alabilmeleri ve uyumlu davranış tutumları sergilemeleri ile var olan potansiyellerini açığa çıkarabilecekleri düşünülmektedir. Bireylerin doğuştan getirmiş olduğu potansiyellerini geliştirebileceği uygun ortam olanakları ve çevre koşulları sağlanması gerekmektedir. Bireylerin toplum içerisinde sergilemiş oldukları davranış kalıplarını yorumlarken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını örnek verecek olursak; ailelerin kendi değerleri, ailelerin eğitim seviyeleri, eğitimlerinden kaynaklı yargı etiketleri vb. gibi kaynakları örneklendirebiliriz. Aile ortamında verilen eğitimin önemini büyüktür (Navaro, 1998).

Anne ve babaların bireylere karşı göstermiş oldukları davranış tutumları ve birbirleri ile sağlıklı davranış tutumu içerisinde olmaları önemlidir. Bu olumlu tutum bireylere evde verilen eğitimin sağlıklı bir tutum içerisinde olmasının temelini oluşturacağı düşünülmektedir. Anne babaların kendileriyle olan ilişkinin sağlıklı olabilmesi için ise ilk önce bireysel olarak ve sonrasında kendi aralarındaki ilişkilerinin sağlıklı, dengeli, huzurlu, barışık olmaları ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı davranışlar sergilemeleriyle olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer önemli olan durum ise anne babaların kendi sosyal hayatlarındaki diğer insanlarla kurmuş oldukları sağlıklı davranış tutumlarıdır. Anne babaların sosyal hayatlarındaki davranış tutumlarının kalitesi, bireylerin kendi sosyal hayatlarındaki diğer kişiler ile iletişimlerinin kalitesini etkileyecektir. Bireylerin sosyal hayatlarındaki kurmuş oldukları olumlu iletişim becerileri ile özgüvenlerinin de katkı sağlayabilecekleri söylenebilir. Anne babaların göstermiş olduğu eğitimden yararlanabildiği gözlemlenebilmektedir. (Yavuzer, 1986). Gözlemlenen bir diğer durum ise anne babaların bireylere karşı davranış tutumlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmemeleridir. Bu durumun altta yatan nedenleri; çocuklukta baskıcı ya da aşırı rahat bir şekilde yetiştirilmiş olması, parçalanmış aile bireylerinden gelmiş olmaları, erken yaşta birbirlerini tam tanımadan evlilik gerçekleştirmeleri ve çocuk sahibi olmaları,

anne babalarının çocuğa karşı bilinçsiz olumsuz davranışlar sergilemeleri şeklinde sıralanabilir

Yapılan bir çalışmada bir aylık üç yaş grubu aralığındaki çocukların anneleriyle olan ilişkileri ele alınmıştır. Anne davranışları iki boyutta ele alınmıştır, bu boyutların birincisi sevgi-düşmanlık ikincisi ise kontrol-bağımsızlık olarak gruplandırılmıştır. Sevgi boyutu; sevecenlik içermektedir. Anne babaların sevecenlik boyutunda çocuklarına karşı sergilemiş oldukları davranışları kabul edici, onaylayıcı olmaktadır. Disiplin yöntemlerinde ise övgüye sıkça yer veren bunun yanında ise çok az fiziksel ceza kullanan kişiler olduğu, diğer boyut olan kontrol- bağımsızlık boyutunun kontrol mekanizmasına odaklanan anne babaların çocuklarında gözlenen ise itaatkar, boyun eğici, belirlenen kurallara uygun davranış tutumları beklenen ve kurallara uyulmaması sonucunda cezalandırılan kişiler olduğu belirtilmiştir. (Aydın, 2005).

Özel öğrenme güçlüğü olan bireylerin benlik saygıları çevresel faktörlerin etkisine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu çevresel faktörler; anne babaların tutumu, sınıf içerisinde yaşlıları arasında ve akrabaları içinde kabul görmeleri olarak sıralanabilir. Çevresel faktörlerin olumlu yönde olması özel öğrenme güçlüğü olan bireylerin gelişimlerine katkı sağlayacaktır ve var olan potansiyelini ortaya çıkarabildikleri durumlarda daha başarılı bireyler olabildikleri görülmektedir. Anne babaların tutumu olumlu olan, akranları içinde kabul görmüş, özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin benlik saygıları daha yüksektir. Akranları tarafından ve sosyal çevreleri tarafından kabul görmemiş özel öğrenme güçlüğüne sahip bireylerin ise benlik saygılarının düşük olduğu gözlenmiştir.

2.4 Benlik Algısı

Benlik; bireylerin kendisi için yapmış olduğu değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır. Benlik saygısı ise bireyin bu değerlendirmeleri sonucu yapmış olduğu çıkarımlar olarak adlandırılabilir. Yani benlik bireyin kendisini tanımlamasının ve algılamasının şeffaf olması şeklinde iken benlik saygısı ise bu algıların yanında sürece duyguların da dahil edilmiş hali olarak tanımlanabilir (Videbeck, 2001; Woolfolk, 2004).

Benlik saygısı, bireyin benliğini kapsayan düşünce ve inançlar ile birlikte duygularını da içine alan bir yapıdır (Rosenberg, 1986). Bir başka şekilde ifade edecek olursak kişinin kendine ne kadar değer verdiği ya da kendine yönelik algısının ne kadar olumlu olduğu, bir ortamda fikrini ifade etmekte ne kadar rahat davranabildiğine ilişkin algısı olarak ifade edilebilir (Rosenberg, 1965).

Benlik kalıtsal olarak aktarılan bir yapı olarak adlandırılmaz. Yaşam boyu devam eden ilişkilerin bütünüdür. Anne ve babaların süreçteki öneminin büyük rol aldığı belirtilmiştir. Yaşamın ilk yıllarında kendim dediğimiz sürecin yapı taşı anneden geçmektedir. İnsanlar hayatlarının ilk anlarında birbirleriyle etkileşim içerisine girerler bununla birlikte gelişen etkileşimler ile kişi; diğerini tanımakta, kendinden olmayanı diğeri diye adlandırıp algılamaktadır. İleriki yıllar içinde benlik, bireyin kendine yönelik algılarının oluşmasını sağlayacaktır. Toplumsallaşmanın sürece dahil olması ile birlikte çevrenin önemi artacak bunun yanında da bireylerin kimlik edinimine de yardım sağlayacağı söylenmektedir (Gözel, 2019).

Cooley araştırmaları esnasında benlik kavramını ele alıp kavrama yoğunlaşarak bireylerin benliği içerisinde bulundurduğu var olan duygusal hislerin olduğunu ve bu hislerin, benliğin dışında olan duygulardan daha öncelikli olduğu ifade etmektedir. Cooley araştırmaları sonucun literatüre ‘’ayna benlik’’ kavramını kazandırmıştır

Ayna benlik kavramının oluşmasını sağlayan üç ana unsur bulunmaktadır. Bunlar;

1. Bireylerin toplumsal açıdan nasıl bir algılanma biçimi oluşturması
2. Bireyin davranışlarının süreçte diğer kişiler tarafından yargılanmasının ve bunun yanında da bireyde yaşattığı duyguların biçimi
3. Bireyin kendi hakkında yapmış olduğu olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler (Elemek, 2008).

Benlik saygısının bir başka tanımında; bireylerin kendi kendilerine yetebilme düzeyleri olarak tanımlanabilmektedir. Düşük benlik saygısına sahip bireyler kendilerini ve yeteneklerini tam anlamıyla ortaya koyamaz bu nedenle var olan potansiyelini kullanamazlar. Bu durum bireylerin süreçten olumsuz etkilenmelerine bağlı olarak var olan durumu yenilgi olarak adlandırmalarına

neden olmakta ve bu benlikleri olumsuz etkilenmektedir. Düşük benlik saygısı bireylerin birçok alanını etkilemektedir. Bunlardan biri akademik performanstır. Düşük benlik saygısı öğrenme etkinliklerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Düşük benlik saygısına sahip çocuklar; sınıf içerisinde öğretmenleri kendilerine söz hakkı verdiği zaman kaygı yaşarlar ve yaşanabilecek herhangi bir olumsuz duruma odaklanabilirler bu durumdan kaynaklı çekimser davranışlar sergileyebilirler. Düşük benlik saygısına sahip bireylerin benlik saygısı olumlu etkilenen bireylere oranla merak düzeylerinin incelendiğinde daha yüksek seviyelerde seyir aldığı gözlenmekte olduğu belirtilmiştir. Zihinsel yetersizliğe sahip bireylerle yapılan araştırmalarda ise, süreç içerisinde öğrenme düzeyindeki bilgiyi işleme hızının yüksek olmasının yanında anlama ve aktarma sürecinde zorluk yaşamayan bireylerin benlik saygılarının da yüksek olduğu sonucu tespit edilmektedir (Elemek, 2008). Ortaöğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada sosyo-kültürel ve ekonomik seviyelerinin daha iyi durumda olan bireylerin avantajlı konumda oldukları görülmektedir. Benlik oluşumunun dezavantajlı gruba kıyasla yüksek bir benlik algısına sahip oldukları ortaya konulmuştur (Elemek, 2008).

2.5 Öz Yeterlilik

Öz yeterlik, karşılaşılan problemlerin çözümünde belirli kurallar çerçevesinde bireyin kendi becerilerini göz önüne alarak kendisine yönelik ben ne yapabilirim sorusunu yöneltip, cevaba ilişkin yönelik hissettiği içsel inancıdır (Snyder ve Lopez, 2002): Ashton (1984) öz yeterlik kavramını “öğrencilerin davranışlarını değiştirme durumuna olan inanç” olarak ifade etmektedir. Yeni öğrenmelerde bilişsel süreçler motivasyon ile desteklenmektedir. Öğrenmeyi destekleyecek inanç ve motivasyon bireyin sahip olması gereken iki önemli faktördür. Birey süreçte kendini oldukça yeterli hissettiği anda kendine olan inancı artarak motive olacaktır. Bu süreçte motive edici en önemli etkenlerden birisi öz yeterlik algısı olmaktadır (Öztürk, 2017). Öz yeterlik algısının bir başka tanımı ise; bireylerin yeteneklerini organize edip, karşılaşılan her bir duruma yönelik yeterlik algısını geliştirebilme inancı şeklinde ifade edilmiştir (Zengin, 2003).

Lee (2005) öz yeterliği, bireyin kendine duyduğu güven ve zamanla deneyimleri aracılığıyla gelişen bir inanç olarak belirtmiştir. Birey hayatı boyunca öz yeterlik inancına yönelik hedef koyduğu inanca ulaşabilmek ve bunun yanında bireyin öğrenme ortamı ile bağlantılı olup ilişkilerini biçimlendirmektedir. Toplum açısından ve eğitim öğretim açısından düşünüldüğünde, gelişmiş bir toplumun var olmasında başarılı bireylerin katkısı fazladır. Başarılı bireylerin yetiştirilmesinde bazı unsurların önemi vardır, Bunları; öğrenme sürecindeki sorumluluk duygusuna sahip, yeteneklerini farkında olabilen, öz güveni yüksek olan, yansıtıcı ve analitik düşünebilen, hedeflerine ulaşmak için çaba sarf edebilen, karşılaştığı zorluklarla baş edebilen, özgüven problemi yaşamayan, zamanı doğru yönetebilen bireyler olarak sıralayabiliriz.

Bireylerin öz yeterliliklerinin kendi yaşam süreçlerine olan etkisi incelendiğinde, bireylerin amaçlarına bağlı olarak olumlu veya olumsuz olarak değişkenlik gösterebildiği ortaya çıkmaktadır. Öz yeterlik inançları olumsuz etkilenen bireylerin, sadece öz yeterliğine değil duygularına da olumsuz şekilde yansyabileceği, bireylerin ilgisiz, endişeli ve umutsuz olabileceği görülmektedir. Bu anlamda yeterlik inançları bireylerin motivasyonunu, kendi ile ilgili algısını ve karşılaşılabilecek durumlar karşısında nasıl bir davranış ve tutum sergileyeceğini büyük oranda etkilemektedir. Bununla birlikte özel gereksinimli çocukların kendilerine olan algıları olumsuz olduğu zaman çevresel faktörler, ilgisizlik, olumsuz anne baba tutumu, sosyal fobi vb. gibi etkenlerden dolayı var olan potansiyellerini gösteremedikleri gözlenmektedir.

Öz yeterlilikleri yüksek olan anne babalar, ebeveynlik rollerinde kendilerini daha yetkin hissettikleri gözlemlenmektedir (Crnic ve Ross, 2017). Öz yeterlilikleri yüksek olan anne babalar, çocuklarının gelişiminde olumlu katkısı sağlayabildikleri ve teşvik edici ebeveynlik yeteneklerini kullanmada daha istekli olduklarını görülmüştür. Öz yeterlilik inançlarından olumlu doyum alan anne babaların, bireyler üzerinde de olumlu öz yeterlilik inançları oluşturmak adına olumlu tutumları uygulama eğiliminde oldukları görülmektedir (Bloomfield ve diğerleri, 2005). Öz yeterlilik inançları yüksek olan anne babaların bireylere karşı ebeveynlik görevlerini başarıyla yerine getirebildiklerine dair bir algıya sahiptirler ve bireylere karşı olumlu tutum ve

davranışlar sergilemeleriyle birlikte bireylerin gelişimsel yeterlilikleri üzerinde olumlu etki oluşturdıklarına inanırlar. Bireylerin gelişimi üzerinde etkisi olan bazı unsurlar vardır. Bu unsurlar örnek verecek olursak; anne babaların tutumları, anne baba inançları ve anne babaların davranışlarının tümü olarak örneklendirilebilir. Bu kavramlar bireylerin öz yeterlilik algıları ile ilişkilidir ve bu özelliklerin her birinin bireylerin gelişimleri üzerinde etkisi bulunmaktadır (Crnic ve Ross, 2017). Anne babaların çocuklarının öz yeterliliği üzerinde yordayıcı etkilere sahip olabileceği görülmektedir. Ayrıca anne babaların kendi anne babaları ile ilişkilerindeki bağlanma şekilleri, bakım veren kişiler ile geliştirdikleri ilişkilerin niteliği anne babaların öz yeterliliklerinin gelişmesinde önemli katkı sağlamaktadır (Kılıçarslan, 2007; Coleman ve Karraker, 1998).

Bandura'ya göre (1982, 1986, 1989) Bireylerin öz yeterlilik inanışları, bilgi işleme süreçleri ile davranış tutumları arasındaki ilişkiye aracılık eden temel bir yapı görevi görmektedir. Öz yeterliliği düşük olan bireylerin yeni beceriler kazanmakta zorlandıkları ve yaşanan zorlanmalardan kaynaklı mevcut becerilerini ortaya çıkarmakta da çekimser davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Yaşanılan zorlanmalardan kaynaklı olarak diğer beceri alanlarında da olumsuz genelleme yaptıkları gözlenmektedir. Bu durumların düşük öz yeterlilik inançları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olabileceği düşünülmektedir (Dowling, 2014). Buradan hareketle düşük ebeveyn öz yeterliliğinin, anne babaların çocuklarının davranışlarını ve ebeveynlik süreçlerini daha stresli şekilde algılamalarına yol açabileceği düşünülebilir (Crnic ve Ross, 2017). Gönülsüz şekilde teşvik edici ebeveynlik stratejilerini uygulayabilecekleri, zorluk karşısında kolayca pes edebilecekleri gözlenmiştir. Böylece anne babaların ebeveynlik becerilerine yönelik güçsüzlük inanışlarını teyit edebilirler (Crnic ve Ross, 2017; Bandura, 1995, 1997; Eccles, 1983). Düşük ebeveyn öz yeterliliğinin, yüksek ebeveyn işlevsizliği (Gross, Sambrook, ve Fogg, 1999; Sanders ve Woolley, 2005), yüksek anne depresyon seviyeleri ve düşük ebeveyn tatmin seviyeleri ile önemli şekilde ilişkili olduğu görülmüştür (Dowling, 2014; Copeland ve Harbaugh, 2004; Salonen ve diğerleri, 2009).

Bir diğer araştırmanın sonucuna göre bireylerin, aile bireyleri dışında yetişkin bir kişi ile kuracakları iletişim düzeyinin olumlu olması önemlidir.

Bireylerin kurmuş oldukları iletişimin olumlu yönde olması ile de iletişim becerileri desteklenir. Bu durum hayatlarının birçok alanında da olumlu yansımalara yol açacaktır. Bireylerin iletişim becerilerinin sağlıklı bir şekilde etkileşime dönüşebilmesi için bazı unsurlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bireylerin akademik eğitim düzeyleri, akran yaş grupları ile kuracakları iletişim becerilerinin anne ve babaları tarafından desteklenmesi ve anne babalarının sosyal becerilerini geliştirmelerinde desteklemeleri önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda bireylerin sosyal gelişimleri için almış oldukları eğitimin kalitesi, eğitimcilerinin bireylere akademik süreçlerinde ilgili olması gibi örneklerin rolü oldukça önemlidir. Öğretmenlerin eğitimlerle birlikte bireylerin özgüvenlerini desteklemeleri gerekmektedir. Bireylerin özgüvenli yetişmeleri toplum içinde veya sosyal çevreleri içerisinde kendilerine yönelik olumlu tutum ve özgüvenli olmaları kendilerini daha iyi ve rahat hissetmelerini sağlayacaktır. Bireylerin sosyal bir çevreye sahip olmaları vb. etmenlere de koruyucu çevresel faktörler denilmektedir (Masten ve Coasworth, 1998 aktaran Bildirici, 2014).

Bireylerin sosyal bireyler olmaları gelişimleri için oldukça önemlidir. Bireyler kendi çekirdek ailelerini güvenli alanları olarak tanımlamaktadırlar. Bireylerin sosyal gelişimleri için iletişim becerilerinin etkisi büyüktür. Bireylerin sosyalleşebilmeleri için aile bireyleri ile kurdukları iletişimlerinin düzeyi önemlidir fakat çekirdek aileleri dışında diğer kişiler ile kuracakları iletişimde bireylerin sosyalleşmelerine katkısı sağlayacağı düşünülmektedir. Bireylerin gelişimleri için sosyal çevreleri tarafından desteklenmeleri ve kabul görmeleri oldukça önemlidir. Bu durumlardan kaynaklı bireylerin sosyal çevresindeki kişilerden bazı beklentileri olmaktadır. Bu beklentilere örnek verecek olursak; bireylere karşı ilgi olmaları, sosyal ortamlarda desteklenmeleri, girdikleri herhangi bir ortamda kendilerini güvende hissetmeleri sağlayabilmeleri, konfor alanlarını çoğaltabilmeleri ve bireylerin toplum içerisinde kendilerini rahat hissedebilmeleri sağlayabilmeleri sosyalleşmeleri için önemli etkenlerden olabilecekleri söylenebilir. Bireyler kendilerini rahat hissettikleri zaman diğer kişilerle ikili iletişime geçebildikleri ve kendilerini ifade etmekte daha başarılı oldukları gözlenmektedir. Bu durumlardan kaynaklı toplum içerisinde kendilerini yüksek risk altındaymış gibi hissini engelleyecek

bir tutum içerisinde bulunduğu zaman çocuk ve ergen bireyler için koruyucu bir faktör oluşturduğu söylenebilir (Werner ve. Smith, 1982; 1992; Benard, 1991; Grizenko ve Pawliuk, 1994; Gordon ve Song, 1994; Gilligan, 2000; Smokowski, Reynolds ve Bezruczko, 2000 aktaran Gizir, 2007).

Çocuk ve ergen bireylerin kendi yaş grubu ile kuracağı iletişim düzeyi de oldukça önemlidir. Bireylerin akran yaş grubu tarafından kabul görmeleri olumlu iletişim becerilerini arttıracaktır. Bireylerin yaşlıları ile iletişim becerilerini arttırmak için bazı unsurlara dikkat etmeleri gerekmektedir. Mesela birbirlerine karşı anlayışlı bir tutum içerisinde olmaları, herhangi bir süreci planlayabilmeleri, beraber bir süreci başlatabilmeleri, süreci sürdürebilmeleri ve süreci bitirebilmeleri iletişim becerilerini olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bireylerin bir süreci başlayıp bitirmelerinde herhangi bir problem yaşamamaları iletişim becerilerinin gelişmesinde oldukça önemlidir. Bu durumların bireylerin psikolojik dayanıklılık süreçlerine katkı sağlayan önemli çevresel faktörlerden olduğu belirtilmiştir (Werner ve Smith, 1992; Criss ve ark., 2002 aktaran Gizir, 2007) Yapılan araştırmalara göre psikolojik dayanıklılığa sahip olduğu belirtilen bireylerin kendi yaşlıları arasında arkadaşlık kurabildikleri, arkadaşlık sürecini sürdürebildikleri, kurulan arkadaşlığın sağlam temeller üzerinde kurabildiklerini ve bireylerin akranları ile önemli sırlarını paylaştıkları belirtilmiştir (McWhirter, McWhirter, McWhirter ve McWhirter, 1998 akt. Gizir, 2007).

2.6 Araştırma Modeli, Araştırmanın Değişkenleri

Bu çalışmanın değişkenleri özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklarda algılanan anne baba tutumları, benlik saygısı ve özyeterlik düzeyleridir. Çalışmada bu değişkenler arasındaki ilişki , ilişkisel tarama modelinde araştırılacaktır.

2.7 Araştırmanın Hipotezleri

H1: Özel öğrenme güçlüğüne sahip çocuklarda algılanan demokratik anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Özel öğrenme güçlüğüne sahip çocuklarda algılanan demokratik anne baba tutumu ile özyeterlik düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Özel öğrenme güçlüğüne sahip çocuklarda algılanan otoriter anne baba tutumu ile özyeterlik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Özel öğrenme güçlüğüne sahip çocuklarda algılanan otoriter anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Evren

Araştırma evreni Türkiye'deki özel öğrenme güçlüğüne sahip çocuklar oluşturmaktadır.

3.2 Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde Özel Umut Işıkları Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine Esenyurt, Büyükçekmece, Beykent, Küçükçekmece, Silivri ilçelerinden gelen 9-12 yaş aralığındaki 4.,5.,6. ve 7'inci sınıfa devam eden özel öğrenme güçlüğü tanı konmuş özel öğrenme güçlüğüne sahip çocuklardan oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü 250 katılımcıdır. Verilerin hesaplanması SPSS paket programı kullanılarak yapılacaktır. Yöntem olarak ilişkisel tarama yöntemi ile belirlenen değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı ve derecesi araştırılacaktır.

Çalışma grubunda yer alan bireylerin, demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 3.1 ve 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	124	49,6
	Erkek	126	50,4
Yaş	9 Yaş	57	22,8
	10 Yaş	59	23,6
	11 Yaş	87	34,8
	12 Yaş	47	18,8
Kardeş Sayısı	1 Kardeş	10	4,0
	2 Kardeş	65	26,0
	3 Kardeş	109	43,6
	4 Kardeş	45	18,0
	5 Kardeş	21	8,4
Doğum Sırası	1. Çocuk	122	48,8
	2. Çocuk	83	33,2
	3. Çocuk +	45	18,0
Ebeveyn Medeni Durumu	Beraber	172	68,8
	Ayrı	78	31,2

Tablo 3.1: (devamı) Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	n	%
Anne Eğitim Durumu	Okuma-Yazma Bilmeyen	41	16,4
	İlkokul	74	29,6
	Ortaokul	113	45,2
	Lise	22	8,8
Baba Eğitim Durumu	Okuma-Yazma Bilmiyor	5	2,0
	İlkokul	96	38,4
	Ortaokul	119	47,6
	Lise	30	12,0

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 3.1’de verilmiştir. Araştırmaya 250 katılımcı dâhil edilmiştir. Araştırmada 124 (%49,6) kadın ve 126 (%50,4) erkek bulunmaktadır. 57 (%22,8) 9 yaşında, 59 (%23,6) katılımcı 10 yaşında, 87 (%34,8) 11 yaşında ve 47 (18,8) katılımcı 12 yaşındadır. 10 (%4,8) katılımcı tek kardeş, 65 (%26,0) katılımcı 2 kardeş, 109 (%43,6) katılımcı 3 kardeş, 45 (%18,0) katılımcı 4 kardeş ve 21 (%8,4) katılımcı 5 kardeştir. 122 (%48,8) katılımcı 1. Çocuk, 83 (%33,2) 2. Çocuk ve 45 (%18,0) katılımcı 3. Çocuk ve üstüdür. 172 (%68,8) katılımcının ebeveyni beraber, 78 (%31,2) katılımcı ayrıdır. Anne eğitim durumuna göre, 41 (%16,4) okuma-yazma bilmeyen, 74 (%29,6) ilkokul, 113 (%45,2) ortaokul ve 22 (%8,2) katılımcı lise olarak dağılım göstermiştir. Baba eğitim durumuna göre, 5 (%2,0) okuma-yazma bilmeyen, 96 (%38,4) ilkokul, 119 (%47,6) ortaokul ve 30 (%12,0) katılımcı lise olarak dağılım göstermiştir.

Tablo 3.2: Katılımcıların Ebeveyn Tutumlarına Göre Dağılımı

Değişken	Gruplar	n	%
Anne Tutumu	Demokratik Tutum	16	6,4
	Otoriter Tutum	234	93,6
Baba Tutumu	Demokratik Tutum	99	39,6
	Otoriter Tutum	151	60,4

Katılımcıların ebeveyn tutumlarına göre dağılımı Tablo 3.2’de verilmiştir. Anne tutumu açısından 16 (%6,4) katılımcı demokratik tutuma, 234 (%93,6) katılımcı otoriter tutuma sahiptir. Baba tutumu açısından, 99 (%39,6) katılımcı demokratik tutuma, 151 (%60,4) katılımcı otoriter tutuma sahiptir.

3.3 Verilerin Toplanması

Eğitsel değerlendirme ve okul yönlendirmesi ile rehberlik araştırma merkezinde giden 9-12 yaş aralığındaki özel öğrenme güçlüğü yaşayan bireyler uzman eğitimciler tarafından değerlendirilmektedir. Eğitsel değerlendirme ve

gerekli resmi işlemlerin ardından tanı almış ve özel öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin ebeveynlerine veli onay formunu doldurtulacak ve veliler bilgilendirilecektir ve ardından öğrencinin değerlendirilmesi için öğrenci ile eğitimci birebir kalarak ölçek çalışmasına geçilecektir. Bu çalışma kapsamında;

1. Araştırmaya katılan öğrencilere ölçek çalışması ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılacaktır.
2. Uygulanan bu çalışmada çıkan sonuçlarla ilgili gizlilik önemleri dikkate alınacaktır ve sonuçlarla ilgili aile ve çalışmanın uygulanacağı kuruma herhangi bir geri dönüt verilmeyeceği ile ilgili açıklama yapılacaktır. Bu yapılan açıklama ile birlikte bireyin vereceği cevapların yansız ve gerçekçi olması amaçlanmaktadır.
3. Çalışmanın uygulaması sürecinden önce öğrencilerin eğitsel performansı dikkate alınarak, bireyin okuma-yazma becerisi doğrultusunda formun içerisindeki soruları okuması ve kendisine yakın gelen cevapları işaretlemesi istenecektir.
4. Çalışmayı uygulayacağımız süreçteki öğrenci okuma-yazma becerisine sahip değilse, formları uygulamacı tarafından okunacak çocuğun ise sözlü cevap vermesi istenecektir.
5. Araştırmanın verileri 2020-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde toplanacaktır.

3.4 Veri Toplama Araçları

İlişkisel tarama türünde olan çalışmanın amaçlarına ve uygulanacak kitle göz önüne alınarak araştırmanın doğrultusunda katılımcılara ‘‘Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (CBSÖ)’’, ‘‘Anne Baba Tutum Ölçeği’’ ve ‘‘Çocuklar için Özyeterlik Ölçeği’’ uygulanması hedeflenmiştir.

Katılımcıların demografik durumları hakkında bilgi almak ve araştırmanın amacına uygun incelemek ve çıkarımda bulunabilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan ‘‘Demografik Bilgi Formu’’ uygulanması hedeflenmiştir.

3.4.1 Coopersmith benlik saygısı ölçeği (TheCoopersmith Self-Esteem Inventory)

Coopersmith tarafından 1967 yılı içerisinde geliştirilmiş olan ölçek, bireyin benlik saygısı düzeyini hedef alıp ölçen bir değerlendirme aracıdır. Ölçek içerisinde, bireyin kendisine yönelttiği bireysel inançları, yetenekleri, başarıları ve değerlilik hissine vurgu yapmakta olup, davranışsal tutumlarını da kapsayıp (uygun/uygun olmayan davranış) ve ölçek içerisinde bireyin kişisel inançlara vurgu yapan soru maddeleri barındırmaktadır (Güçray, 2001).

Coopersmith benlik saygısı ölçeğinde benlik saygısının farklı birçok alt boyutlarından oluşmaktadır bu alt boyutların beş alt ölçekten oluştuğu görülmektedir. Benlik saygısı alt boyutlarının beş alt ölçeğini inceleyecek olursak; birincisi Genel benlik saygısı (26 Madde), ikincisi Sosyal (8 Madde), üçüncüsü Akademik (8 Madde), dördüncüsü Ev ve Aileye Yönelik Benlik Saygısı (8 Madde), ve son olarak beşincisi Yalan (8 Madde) olmak üzere alt ölçekleridir. Puanlamaya ise beşinci alt boyutumuz olan yalan ölçeğini de kapsamaktadır ve bununla birlikte değerlendirme yapılırken 50 madde göz önüne alınmaktadır. Alt Ölçekler hesaplanması ile birlikte toplam benlik saygısı puanları da hesaplanmaktadır. Bir bireyin benlik saygı puanı ise en fazla 50 olabilir. Fakat Coopersmith $50 \times 2 = 100$ şeklindedir. Verilen cevaplar eğer yüksek benlik saygısını ifade ediyor ise "1", fakat düşük benlik saygısını ifade ediyor ise "0" puan verilmektedir. Yüksek puan ise benlik saygı düzeylerinin yüksekliğine ifade etmekteğine işaretler. KR-21 formülü ile yapılan hesaplamalarla birlikte coopersmith, ölçeğin hesaplanan güvenilirlik katsayılarını kızlar için 0.91 olarak erkekler için ise 0.80 olarak hesaplanıp bulunmuştur. Beş hafta sonunda yapılan test tekrar test güvenilirlik katsayısı ile 0.88, üç sene sonra yapılan testte ise hesaplanan kararlılık katsayısı olarak bulunduğu ifade edilmiştir (Çetin, 2018).

3.4.2 Anne baba tutum ölçeği

Ölçek Polat (1986) öncülüğünde hazırlanıp geliştirilmiş olan ve anne-babaların demokratik ve otoriter tutumları ölçmek için hazırlanmıştır. Ölçekte Pearson Momentler çarpımı tekniği kullanılarak hesaplanıp bununla birlikte değişkenlik kat sayıları anneler için (.83) hesaplanmıştır, babalar için ise (.88)

hesaplanıp tespit edildiği gözlenmektedir. Anne babaların öznel tutumlarını ayırıştırıp demokratik ya da otoriter olarak saptamak üzere 12 maddeden oluşan demokratik tutumu ile ilgili geri kalan 14 maddeden oluşan otoriter tutumları ile ilgili boyuttan ele alınıp 26 ifadeden oluşturulmuştur.

İfadelerde öğrencinin değerlendirmesinden beklenen ise annesinin davranışına benziyorsa “Annemin davranışına benziyor” kutucuğuna (X) şeklinde işaretleme yapması istenmektedir, eğer benzemiyor ise “Annemin davranışına benzemiyor” kutucuğuna (X) şeklinde işaretleme yapması beklenmektedir. İfadeler baba içinde anne formundaki gibi işaretlemelerin yapılması istenmektedir. Öğrenci değerlendirmesinde okuduğu madde babasının davranışına benziyor ise “Babamın davranışına benzer” kutucuğuna (X) işaretleme yapacak, eğer benzemiyor ise “Babamın davranışına Benzemiyor” kutucuğuna (X) işaretlemesi yapacaktır.

3.4.3 Çocuklar için Öz Yeterlik Ölçeği

2001 yılında envanter Muris tarafından geliştirilmiştir. 2021 yılında ise Telef tarafından envanter Türkçeye uyarlanmıştır. Envanter 5’li likertli olup 21 soruluk maddeden oluşmaktadır. Envanterin Cronbach Alpha değeri 0,86 olduğu hesaplanmaktadır. Envanteri 3 alt boyutu mevcuttur. Akademik öz yeterlik alt boyutunun cronbachalpha değeri 0,64 ve duygusal öz yeterlik alt boyutunun cronbachalpha değeri 0,78 olarak saptanmaktadır (Telef, 2012).

3.5 Verilerin Analizi

Betimsel verilerin analizinde yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri ile ilgili normallik varsayımı kutu-çizgi grafikleri, dal-yaprak grafikleri, Q-Q grafiği ve çarpıklık-basıklığa dair veriler ile değerlendirilmiştir. George ve Mallery ‘nin (2010) belirttiği üzere basıklık ve çarpıklık katsayılarının + 2 ve – 2 arasında yer aldığı durumlarda normal dağılım kabul edilmektedir. Bu bilgiler ışığında araştırmada parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Parametrik test varsayımlarının karşılanmadığı durumlarda parametrik olmayan testler tercih edilmiştir. Ölçek puanları arasındaki ilişkilerde Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Gruplar arası farklarda ise Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U testi,

ANOVA ve Bağımsız Gruplar t-Testi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği varsayımı Levene testi ile incelenmiştir. Varyansların homojen olmadığı durumlarda varyanslar homojen olmadığına kullanılan t testi istatistikleri kullanılmıştır. Veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde betimleyici verilere yer verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik yüzde ve frekans değerleri ile araştırmada kullanılan ölçeklerin için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Algılanan anne baba tutumları, benlik saygısı ve öz yeterlik düzeylerine ilişkin istatistiksel veriler Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 4.1: Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Maks	\bar{x}	ss	Çarpıklık	Basıklık
Akademik Özyeterlik	7	35	17,24	7,79	,657	-,894
Sosyal Özyeterlik	7	35	17,32	7,62	,622	-,777
Duygusal Özyeterlik	7	35	17,27	7,57	,629	-,813
Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği	21	105	51,82	22,68	,659	-,826
Anne-Baba Tutum Ölçeği- Anne	3	21	12,79	2,83	-,229	,428
Anne-Baba Tutum Ölçeği- Baba	3	23	12,88	5,91	-,075	-1,511
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	1	25	12,54	6,20	,421	-1,100

Tablo 3.3’te Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için en küçük-en büyük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği Akademik Özyeterlik alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 17,24 ve standart sapma= 7,79, çarpıklık= ,657 ve basıklık= -,894 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Özyeterlik alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 17,32 ve standart sapma= 7,62, çarpıklık= ,622 ve basıklık= -,777 olarak hesaplanmıştır. Duygusal Özyeterlik alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 17,27 ve standart sapma= 7,57, çarpıklık= ,629 ve basıklık= -,813 olarak hesaplanmıştır. Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği toplam için aralık 21-105 arasında, ortalama= 51,82 ve standart sapma= 22,68, çarpıklık= ,659 ve basıklık= -,826 olarak hesaplanmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği- Anne boyutu için aralık 3-21 arasında, ortalama= 12,79 ve standart sapma= 2,83, çarpıklık= -,229 ve basıklık= ,428 olarak hesaplanmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeği- Baba baba boyutu için aralık

3-23 arasında, ortalama= 12,88 ve standart sapma= 5,91, çarpıklık= -,075 ve basıklık= -1,511 olarak hesaplanmıştır.

Coopersmith Öz Saygı Envanteri için aralık 1-25 arasında, ortalama= 12,54 ve standart sapma= 6,20, çarpıklık= ,421 ve basıklık= -1,100 olarak hesaplanmıştır.

4.1 Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine yönelik analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.2: Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Maks	\bar{x}	ss	Çarpıklık	Basıklık
Akademik Özyeterlik	7	35	17,24	7,79	,657	-,894
Sosyal Özyeterlik	7	35	17,32	7,62	,622	-,777
Duygusal Özyeterlik	7	35	17,27	7,57	,629	-,813
Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği	21	105	51,82	22,68	,659	-,826
Anne-Baba Tutum Ölçeği- Anne	3	21	12,79	2,83	-,229	,428
Anne-Baba Tutum Ölçeği- Baba	3	23	12,88	5,91	-,075	-1,511
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	1	25	12,54	6,20	,421	-1,100

Tablo 3.4'te Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için en küçük-en büyük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği Akademik Özyeterlik alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 17,24 ve standart sapma= 7,79, çarpıklık= ,657 ve basıklık= -,894 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Özyeterlik alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 17,32 ve standart sapma= 7,62, çarpıklık= ,622 ve basıklık= -,777 olarak hesaplanmıştır. Duygusal Özyeterlik alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 17,27 ve standart sapma= 7,57, çarpıklık= ,629 ve basıklık= -,813 olarak hesaplanmıştır. Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği toplam için aralık 21-105 arasında, ortalama= 51,82 ve standart sapma= 22,68, çarpıklık= ,659 ve basıklık= -,826 olarak hesaplanmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği- Anne boyutu için aralık 3-21 arasında, ortalama= 12,79 ve standart sapma= 2,83, çarpıklık= -,229 ve basıklık= ,428 olarak hesaplanmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeği- Baba baba boyutu için aralık 3-23 arasında, ortalama= 12,88 ve standart sapma= 5,91, çarpıklık= -,075 ve basıklık= -1,511 olarak hesaplanmıştır.

Coopersmith Öz Saygı Envanteri için aralık 1-25 arasında, ortalama= 12,54 ve standart sapma= 6,20, çarpıklık= ,421 ve basıklık= -1,100 olarak hesaplanmıştır.

4.2 Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine yönelik analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.3: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	\bar{x}	ss	t	sd	p																																																																				
ÇÖYÖ- Akademik Özyeterlik	Kadın	124	17,47	7,94	,466	248	,642																																																																				
	Erkek	126	17,01	7,67				ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Kadın	124	17,85	7,67	1,110	248	,268	Erkek	126	16,79	7,56	ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	Kadın	124	17,52	7,54	,513	248	,608	Erkek	126	17,02	7,62	ÇÖYÖ- Toplam	Kadın	124	52,84	22,85	,704	248	,482	Erkek	126	50,82	22,56	ABTÖ- Anne Tutumu	Kadın	124	13,06	2,97	1,490	248	,137	Erkek	126	12,52	2,67	ABTÖ- Baba Tutumu	Kadın	124	11,57	6,04	-3,534 ^a	245,182	,000**	Erkek	126	14,16	5,51	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Kadın	124	17,85	7,67	1,110	248	,268																																																																				
	Erkek	126	16,79	7,56				ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	Kadın	124	17,52	7,54	,513	248	,608	Erkek	126	17,02	7,62	ÇÖYÖ- Toplam	Kadın	124	52,84	22,85	,704	248	,482	Erkek	126	50,82	22,56	ABTÖ- Anne Tutumu	Kadın	124	13,06	2,97	1,490	248	,137	Erkek	126	12,52	2,67	ABTÖ- Baba Tutumu	Kadın	124	11,57	6,04	-3,534 ^a	245,182	,000**	Erkek	126	14,16	5,51	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298	Erkek	126	12,13	6,36								
ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	Kadın	124	17,52	7,54	,513	248	,608																																																																				
	Erkek	126	17,02	7,62				ÇÖYÖ- Toplam	Kadın	124	52,84	22,85	,704	248	,482	Erkek	126	50,82	22,56	ABTÖ- Anne Tutumu	Kadın	124	13,06	2,97	1,490	248	,137	Erkek	126	12,52	2,67	ABTÖ- Baba Tutumu	Kadın	124	11,57	6,04	-3,534 ^a	245,182	,000**	Erkek	126	14,16	5,51	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298	Erkek	126	12,13	6,36																				
ÇÖYÖ- Toplam	Kadın	124	52,84	22,85	,704	248	,482																																																																				
	Erkek	126	50,82	22,56				ABTÖ- Anne Tutumu	Kadın	124	13,06	2,97	1,490	248	,137	Erkek	126	12,52	2,67	ABTÖ- Baba Tutumu	Kadın	124	11,57	6,04	-3,534 ^a	245,182	,000**	Erkek	126	14,16	5,51	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298	Erkek	126	12,13	6,36																																
ABTÖ- Anne Tutumu	Kadın	124	13,06	2,97	1,490	248	,137																																																																				
	Erkek	126	12,52	2,67				ABTÖ- Baba Tutumu	Kadın	124	11,57	6,04	-3,534 ^a	245,182	,000**	Erkek	126	14,16	5,51	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298	Erkek	126	12,13	6,36																																												
ABTÖ- Baba Tutumu	Kadın	124	11,57	6,04	-3,534 ^a	245,182	,000**																																																																				
	Erkek	126	14,16	5,51				Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298	Erkek	126	12,13	6,36																																																								
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Kadın	124	12,95	6,02	1,042	248	,298																																																																				
	Erkek	126	12,13	6,36																																																																							

*p<,05; **p<,01; ^aVaryanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t İstatistiği

Tablo 3.5’te Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Bağımsız Gruplar t-Testi bulguları verilmiştir.

ABTÖ- Baba Tutumu ($t_{(245,182)} = -3,534$; $p < ,05$) puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Erkek katılımcıların Baba Tutumu puanlarının kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Coopersmith Öz Saygı Envanteri ve ABTÖ- Anne Tutumu puanlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > ,05$)

Tablo 4.4: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Ebeveyn Medeni Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
ÇÖYÖ- Akademik Özyeterlik	Beraber	172	19,20	8,04	7,510 ^a	223,325	,000**
	Ayrı	78	12,91	5,04			
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Beraber	172	19,23	7,94	7,632 ^a	232,336	,000**
	Ayrı	78	13,10	4,65			
ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	Beraber	172	19,13	7,84	7,346 ^a	224,467	,000**
	Ayrı	78	13,15	4,88			
ÇÖYÖ- Toplam	Beraber	172	57,56	23,48	7,631 ^a	227,814	,000**
	Ayrı	78	39,17	14,25			
ABTÖ- Anne Tutumu	Beraber	172	13,08	2,90	2,456 ^a	248	,015*
	Ayrı	78	12,14	2,58			
ABTÖ- Baba Tutumu	Beraber	172	13,03	5,79	,607	248	,544
	Ayrı	78	12,54	6,21			
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Beraber	172	13,03	5,79	,607	248	,544
	Ayrı	78	12,54	6,21			

* $p < ,05$; ** $p < ,01$; ^aVaryanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t İstatistiği

Tablo 3.6’da Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının ebeveyn medeni durumuna göre incelenmesine ilişkin Bağımsız Gruplar t-Testi bulguları verilmiştir.

ABTÖ- Anne Tutumu ($t_{(248)}= 2,456$; $p<,01$), Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği Akademik Özyeterlik($t_{(223,325)}= 7,510$; $p<,01$), Sosyal Özyeterlik($t_{(232,336)}= 7,632$; $p<,01$), Duygusal Özyeterlik ($t_{(224,467)}= 7,346$; $p<,01$) ve ölçek toplam ($t_{(227,814)}= 7,631$; $p<,05$) puanlarının ebeveyn medeni durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ebeveynleri beraber olan katılımcıların Akademik Özyeterlik, Sosyal Özyeterlik, Duygusal Özyeterlik alt boyutları, ölçek toplam puanı ve ABTÖ- Anne Tutumu puanlarının ebeveynleri ayrı olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

ABTÖ- Baba Tutumu ve Coopersmith Öz Saygı Envanteri puanlarının ebeveyn medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>,05$)

Tablo 4.5: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
ÇÖYÖ- Akademik Özyeterlik	9 Yaş	57	16,21	7,38	1,761 ^W	3	,156
	10 Yaş	59	16,25	6,97			
	11 Yaş	87	17,32	7,81			
	12 Yaş	47	19,55	8,89			
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	9 Yaş	57	16,11	7,25	1,822 ^W	3	,147
	10 Yaş	59	16,47	6,83			
	11 Yaş	87	17,45	7,53			
	12 Yaş	47	19,60	8,80			
ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	9 Yaş	57	16,54	7,38	1,652 ^W	3	,181
	10 Yaş	59	16,08	6,82			
	11 Yaş	87	17,38	7,31			
	12 Yaş	47	19,43	8,84			
ÇÖYÖ- Toplam	9 Yaş	57	48,86	21,69	2,092	3	,102
	10 Yaş	59	48,81	20,23			
	11 Yaş	87	52,15	22,34			
	12 Yaş	47	58,57	26,33			
ABTÖ- Anne Tutumu	9 Yaş	57	12,65	2,80	1,100	3	,350
	10 Yaş	59	13,02	3,17			
	11 Yaş	87	12,45	2,66			
	12 Yaş	47	13,30	2,72			
ABTÖ- Baba Tutumu	9 Yaş	57	12,74	6,28	,376	3	,770
	10 Yaş	59	12,66	5,66			
	11 Yaş	87	12,67	5,79			
	12 Yaş	47	13,70	6,10			
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	9 Yaş	57	12,11	5,77	1,295 ^W	3	,279
	10 Yaş	59	11,83	5,64			
	11 Yaş	87	12,46	6,58			
	12 Yaş	47	14,11	6,54			

* $p<,05$; ** $p<,01$; ^WWelch Testi

Tablo 3.7’de Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının yaşa göre incelenmesine ilişkin ANOVA bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > ,05$)

Tablo 4.6: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Doğum Sırasına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
ÇÖYÖ-Akademik Özyeterlik	1. Çocuk	122	17,25	8,04	,700	2	,498
	2. Çocuk	83	17,82	7,58			
	3. Çocuk +	45	16,11	7,52			
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	1. Çocuk	122	17,36	7,82	1,007	2	,367
	2. Çocuk	83	17,98	7,20			
	3. Çocuk +	45	15,98	7,83			
ÇÖYÖ-Duygusal Özyeterlik	1. Çocuk	122	17,34	7,90	,885	2	,414
	2. Çocuk	83	17,86	7,30			
	3. Çocuk +	45	16,00	7,14			
ABTÖ- Anne Tutumu	1. Çocuk	122	51,95	23,54	,881	2	,416
	2. Çocuk	83	53,65	21,76			
	3. Çocuk +	45	48,09	22,00			
ABTÖ- Baba Tutumu	1. Çocuk	122	12,79	2,48	,653	2	,521
	2. Çocuk	83	13,00	3,15			
	3. Çocuk +	45	12,40	3,12			
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	1. Çocuk	122	13,19	5,90	1,486 ^W	2	,230
	2. Çocuk	83	12,51	6,21			
	3. Çocuk +	45	12,71	5,46			

* $p < ,05$; ** $p < ,01$; ^WWelch Testi

Tablo 3.8 ’de Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının doğum sırasına göre incelenmesine ilişkin ANOVA bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > ,05$)

Tablo 4.7: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	\bar{x}	ss	F	sd	p	Fark	
ÇÖYÖ- Akademik Özyeterlik	O/Y	41	13,10	3,77	29,657 ^W	3	,000**	4>1,2,3	
	Bilmeyen ⁽¹⁾								79,173
	İlkokul ⁽²⁾	74	13,85	5,63					
	Ortaokul ⁽³⁾	113	19,32	8,21					
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Lise ⁽⁴⁾	22	25,64	7,25	29,303 ^W	3	,000**	4>1,2,3	
	O/Y	41	13,49	3,42					79,754
	Bilmeyen ⁽¹⁾								
	İlkokul ⁽²⁾	74	14,14	5,64					
ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	Ortaokul ⁽³⁾	113	19,13	8,09	22,881 ^W	3	,000**	4>1,2,3	
	Lise ⁽⁴⁾	22	25,82	6,97					79,395
	O/Y	41	14,41	3,94					
	Bilmeyen ⁽¹⁾								
ÇÖYÖ- Toplam	İlkokul ⁽²⁾	74	13,88	5,67	28,449 ^W	3	,000**	4>1,2,3	
	Ortaokul ⁽³⁾	113	19,01	8,15					79,705
	Lise ⁽⁴⁾	22	25,05	6,94					
	O/Y	41	41,00	9,89					
ABTÖ- Anne Tutumu	İlkokul ⁽²⁾	74	41,86	16,48	3,165	3	,025*	3>1	
	Ortaokul ⁽³⁾	113	57,46	24,27					246
	Lise ⁽⁴⁾	22	76,50	20,93					
	O/Y	41	11,76	2,67					
ABTÖ- Baba Tutumu	İlkokul ⁽²⁾	74	12,55	3,14	,491	3	,689	-	
	Ortaokul ⁽³⁾	113	13,21	2,64					246
	Lise ⁽⁴⁾	22	13,32	2,57					
	O/Y	41	12,20	5,19					
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	İlkokul ⁽²⁾	74	13,09	5,99	31,280 ^W	3	,000**	4>1,2,3	
	Ortaokul ⁽³⁾	113	12,76	6,25					78,682
	Lise ⁽⁴⁾	22	14,00	5,25					
	O/Y	41	8,98	3,88					
	İlkokul ⁽²⁾	74	9,85	4,31				3>1,2	
	Ortaokul ⁽³⁾	113	14,36	6,50					
	Lise ⁽⁴⁾	22	18,86	5,13					

*p<,05; **p<,01; ^WWelch Testi

Tablo 3.9’da Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının anne eğitim durumuna göre incelenmesine ilişkin ANOVA bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği Akademik Özyeterlik($t_{(3-79,173)}= 29,657$; $p<,01$), Sosyal Özyeterlik($t_{(3-79,754)}= 29,303$; $p<,01$), Duygusal Özyeterlik ($t_{(3-79,395)}= 22,881$; $p<,01$) ve ölçek toplam ($t_{(3-79,705)}= 28,449$; $p<,01$) puanlarını ile Coopersmith Öz Saygı Envanteri ($t_{(3-78,682)}= 31,280$; $p<,01$) anne eğitim

durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Annesi Lise, düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların Akademik Özyeterlik, Sosyal Özyeterlik, Duyusal Özyeterlik, ÇÖYÖ-Toplam ve Coopersmith Öz Saygı Envanteri puanlarının ilkokul, ortaokul ve okuma yazma bilmeyen katılımcılardan; annesi ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların da ABTÖ -Anne boyutu puanlarının annesi okuma yazma bilmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

ABTÖ- Baba Tutumu ebeveyn anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > ,05$)

Tablo 4.8: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	SO	H	sd	p	Fark
ÇÖYÖ- Akademik Özyeterlik	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	86,30	44,588	3	,000**	4>1,2,3 3>2
	İlkokul ⁽²⁾	96	92,52				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	139,59				
	Lise ⁽⁴⁾	30	181,70				
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	113,60	39,380	3	,000**	4>2,3 3>2
	İlkokul ⁽²⁾	96	94,52				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	136,66				
	Lise ⁽⁴⁾	30	182,38				
ÇÖYÖ- Duyusal Özyeterlik	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	102,30	34,753	3	,000**	4,3>2
	İlkokul ⁽²⁾	96	95,73				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	137,96				
	Lise ⁽⁴⁾	30	175,18				
ÇÖYÖ- Toplam	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	106,40	41,048	3	,000**	4>2,3 3>2
	İlkokul ⁽²⁾	96	93,29				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	138,20				
	Lise ⁽⁴⁾	30	181,40				
ABTÖ- Anne Tutumu	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	118,80	6,266	3	,099	-
	İlkokul ⁽²⁾	96	112,28				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	131,66				
	Lise ⁽⁴⁾	30	144,48				
ABTÖ- Baba Tutumu	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	115,60	5,279	3	,152	-
	İlkokul ⁽²⁾	96	126,44				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	118,48				
	Lise ⁽⁴⁾	30	151,98				
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	O/Y Bilmeyen ⁽¹⁾	5	119,30	39,470	3	,000**	4>2,3 3>2
	İlkokul ⁽²⁾	96	93,33				
	Ortaokul ⁽³⁾	119	138,14				
	Lise ⁽⁴⁾	30	179,33				

* $p < ,05$; ** $p < ,01$

Tablo 3.10'da Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının baba eğitim durumuna göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis H Testi bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği Akademik Özyeterlik($H_{(3)}= 44,588$; $p<,01$), Sosyal Özyeterlik($t_{(3)}= 39,380$; $p<,01$), Duygusal Özyeterlik ($H_{(3)}= 34,753$; $p<,01$) ve ölçek toplam ($H_{(3)}= 41,048$; $p<,01$) puanlarını ile Coopersmith Öz Saygı Envanteri ($H_{(3)}= 19,470$; $p<,01$) baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Babası lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların Akademik Özyeterlik alt boyutu puanlarının ilkokul, ortaokul ve okuma yazma bilmeyen katılımcılardan; babası ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların babası okuma yazma bilmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Babası lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların Sosyal Özyeterlik alt boyutu ve ÇÖYÖ- Toplam, Coopersmith Öz Saygı Envanteri puanlarının ortaokul ve okuma yazma bilmeyen katılımcılardan; babası ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların babası okuma yazma bilmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Babası lise ve ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların Duygusal Özyeterlik alt boyutu puanlarının babası ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anne-Baba Tutum Ölçeği puanlarının baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p> ,05$)

Tablo 4.9: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	SO	H	sd	p
ÇÖYÖ-Akademik Özyeterlik	1 Kardeş	10	135,85	1,869	4	,760
	2 Kardeş	65	124,53			
	3 Kardeş	109	119,84			
	4 Kardeş	45	133,90			
	5 Kardeş	21	134,93			
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	1 Kardeş	10	148,45	2,409	4	,661
	2 Kardeş	65	128,04			
	3 Kardeş	109	118,71			
	4 Kardeş	45	130,49			
	5 Kardeş	21	131,26			
ÇÖYÖ-Duygusal Özyeterlik	1 Kardeş	10	141,75	2,505	4	,644
	2 Kardeş	65	124,32			
	3 Kardeş	109	119,20			
	4 Kardeş	45	132,77			
	5 Kardeş	21	138,52			
ÇÖYÖ- Toplam	1 Kardeş	10	140,95	2,060	4	,725
	2 Kardeş	65	124,80			
	3 Kardeş	109	119,55			
	4 Kardeş	45	133,06			
	5 Kardeş	21	135,02			

Tablo 4.9: (devamı) Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	SO	H	sd	p
ABTÖ- Anne Tutumu	1 Kardeş	10	178,25	8,515	4	,074
	2 Kardeş	65	135,58			
	3 Kardeş	109	116,52			
	4 Kardeş	45	123,17			
	5 Kardeş	21	120,81			
ABTÖ- Baba Tutumu	1 Kardeş	10	138,15	1,113	4	,892
	2 Kardeş	65	122,92			
	3 Kardeş	109	126,81			
	4 Kardeş	45	128,88			
	5 Kardeş	21	113,43			
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	1 Kardeş	10	118,45	2,106	4	,716
	2 Kardeş	65	129,03			
	3 Kardeş	109	119,39			
	4 Kardeş	45	129,72			
	5 Kardeş	21	140,60			

*p<,05; **p<,01

Tablo 3.11’de Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis H Testi bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p> ,05)

Tablo 4.10: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Anne Tutumuna Göre İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	SO	ST	U	z	p
ÇÖYÖ-Akademik Özyeterlik	Demokratik	16	101,75	1628,00	1492,000	-1,366	,172
	Otoriter	234	127,12	29747,00			
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Demokratik	16	102,69	1643,00	1507,000	-1,308	,191
	Otoriter	234	127,06	29732,00			
ÇÖYÖ- Duygusal Özyeterlik	Demokratik	16	101,19	1619,00	1483,000	-1,396	,163
	Otoriter	234	127,16	29756,00			
ÇÖYÖ- Toplam	Demokratik	16	104,41	1670,50	1534,500	-1,207	,228
	Otoriter	234	126,94	29704,50			
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Demokratik	16	120,19	1923,00	1787,000	-,304	,761
	Otoriter	234	125,86	29452,00			

*p<,05; **p<,01

Tablo 3.12’de Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının anne tutumuna göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının anne tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > ,05$)

Tablo 4.11: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Baba Tutumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	\bar{x}	ss	t	sd	p																																												
ÇÖYÖ- Akademik Özyeterlik	Demokratik	99	17,52	7,73	,458	248	,647																																												
	Otoriter	151	17,05	7,85				ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Demokratik	99	17,45	7,38	,232	248	,816	Otoriter	151	17,23	7,80	ÇÖYÖ- Duyusal Özyeterlik	Demokratik	99	17,48	7,58	,366	248	,715	Otoriter	151	17,13	7,58	ÇÖYÖ- Toplam	Demokratik	99	52,45	22,45	,358	248	,721	Otoriter	151	51,40	22,89	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Demokratik	99	12,13	2,78	-,719	248	,473
ÇÖYÖ- Sosyal Özyeterlik	Demokratik	99	17,45	7,38	,232	248	,816																																												
	Otoriter	151	17,23	7,80				ÇÖYÖ- Duyusal Özyeterlik	Demokratik	99	17,48	7,58	,366	248	,715	Otoriter	151	17,13	7,58	ÇÖYÖ- Toplam	Demokratik	99	52,45	22,45	,358	248	,721	Otoriter	151	51,40	22,89	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Demokratik	99	12,13	2,78	-,719	248	,473	Otoriter	151	13,22	2,79								
ÇÖYÖ- Duyusal Özyeterlik	Demokratik	99	17,48	7,58	,366	248	,715																																												
	Otoriter	151	17,13	7,58				ÇÖYÖ- Toplam	Demokratik	99	52,45	22,45	,358	248	,721	Otoriter	151	51,40	22,89	Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Demokratik	99	12,13	2,78	-,719	248	,473	Otoriter	151	13,22	2,79																				
ÇÖYÖ- Toplam	Demokratik	99	52,45	22,45	,358	248	,721																																												
	Otoriter	151	51,40	22,89				Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Demokratik	99	12,13	2,78	-,719	248	,473	Otoriter	151	13,22	2,79																																
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	Demokratik	99	12,13	2,78	-,719	248	,473																																												
	Otoriter	151	13,22	2,79																																															

* $p < ,05$; ** $p < ,01$; ^aVaryanslar Homojen Olmadığında Kullanılan t İstatistiği

Tablo 3.13'te Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının baba tutumuna göre incelenmesine ilişkin Bağımsız Gruplar t-Testi bulguları verilmiştir.

Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > ,05$)

3. Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Anne Tutumu	Baba Tutumu
Akademik Özyeterlik	,178**	,004
Sosyal Özyeterlik	,207**	,004
Duygusal Özyeterlik	,167**	-,006
Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği	,187**	,001
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	,150**	,046

*p<,05; **p<,01

Tablo 3.14’de Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Tutumu boyutu ile Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği Akademik Özyeterlik ($r=-.178$; $p<,01$) Duygusal Özyeterlik ($r=.207$; $p<,01$) Duygusal Özyeterlik ($r=.167$; $p<,01$) ve ölçek toplam ($r=.187$; $p<,01$), Coopersmith Öz Saygı Envanteri ($r=.150$; $p<,01$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlemiştir. Baba Tutumu boyutu ile Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlemiştir.

Tablo 4.13: Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Cronbach’s Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Cronbach’s Alfa
Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği	,989
Anne-Baba Tutum Ölçeği- Anne	,784
Anne-Baba Tutum Ölçeği- Baba	,847
Coopersmith Öz Saygı Envanteri	,890

Tablo 3.15 ‘de Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri için Cronbach’s Alfa güvenirlik analizi sonuçları verilmiştir. Çocuk Öz Yeterlik Ölçeği için Cronbach’s Alfa iç tutarlılık katsayısı ,989 olarak hesaplanmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeği- Anne boyutu için Cronbach’s Alfa iç tutarlılık katsayısı ,784 olarak hesaplanmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeği- Bababoyutu için Cronbach’s Alfa iç tutarlılık katsayısı ,847 olarak hesaplanmıştır. Coopersmith Öz Saygı Envanteri için Cronbach’s Alfa iç tutarlılık katsayısı ,890 olarak hesaplanmıştır.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada yer alan katılımcıların sosyo demografik özelliklerine göre oluşan farklılıkları ile algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiler ilgili alan yazın kapsamında incelenmiştir.

5.1 Çocuk öz yeterlik ölçeği, anne-baba tutum ölçeği, coopersmith özsaygı envanteri puanlarının demografik değişkenlerine göre incelenmesine yönelik tartışmalar

Bu bölümde, Çocuk öz yeterlik ölçeği, anne-baba tutumu ölçeği, coopersmith öz saygı envanteri puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine yönelik analiz sonuçları tartışılmaktadır.

5.1.1 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Yapılan çalışmanın sonucunda kız ve erkek öğrencilerin öz yeterlik, benlik saygıları ve anne tutum puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde çalışmanın bulgularını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır.

Çocukların cinsiyet olarak farklılaşmasının nedeni olarak karar mekanizmasına katılımının artması ve bununla birlikte kendilerini ifade edebilmeleri konusunda fırsat bulabilmeleri öz yeterlik düzeyleri ve benlik saygıları özelinde farklılıkları ortadan kaldıracabilecekleri saptanmıştır (Üstün ve Yılmaz, 2008).

Güler'in (2017: 44) yapmış olduğu araştırmasında araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre benlik saygıları düzeyleri arasında farklılaşma görülmemiştir.

Yine alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde çocukların benlik saygısının cinsiyete göre değişkenlik göstermediği sonucuna varılmıştır (Avşaroğlu, 2007; evik ve Atıcı 2009 ; Aktaş, 2011 ; Eriş, 2013).

Çevik Demir (2013) araştırmasına göre ise erkek öğrencilerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çalışmamızda erkek öğrencilerin otoriter baba tutum düzeylerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Usta (2017), Gürler (2017), Aktaş (2001) ve Yılmaz (2009) tarafından ergen yaş grubuna uygulanan çalışmalarda kız ergen grubunun anne baba tutumlarını otoriter olarak algıladığı, erkek ergen grubunun ise demokratik olarak algıladığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar çalışmanın bulgularını desteklemezken, Ersoy (2013) tarafından yapılan çalışmada ise ergen yaş grubu için erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha fazla otoriter tutuma maruz bırakıldığı tespit edilmiş ve çalışmamızın bulgularına paralel sonuçlar bulunmuştur. Yapılan alışmalar göz önüne alındığında erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha dışa dönük ve sosyal bireyler olabildikleri gözlenmektedir. Toplumsal farklılıklara göre değişiklik gösterebilmektedir.

Ailelerin kız çocuklarına karşı daha korumacı, kısıtlayıcı ve kuralcı davranış kalıpları sergilemeleri ile birlikte kız çocukları için bu durumu otoriter ve baskı olarak adlandırabilmelerinin de doğal bir durum olduğu gözlenmektedir. (Yılmaz, 2018).

5.1.2 ocuk z yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun ebeveyn medeni durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Çalışmanın sonucuna göre anne babası beraber olan öğrencilerin ebeveynleri ayrı olanlara göre zyeterlik düzeylerinin ve otoriter anne tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak benlik saygısı düzeylerinde ve baba tutumlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Öztürk (2006) ‘n araştırmasında 9-13 yaş aralığına sahip anne babası ayrılmış çocuklar ile anne babası birlikte olan çocuklar arasında zyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Anne babası birlikte olan çocukların öz yeterlik düzeyleri anne babası ayrı olan çocuklara oranla

daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırma sonucu çalışma bulgularını destekleyecek niteliktedir.

Erkan (1989) anne babası boşanmış küçük yaştaki çocukların daha byk yaştaki çocuklar arasında benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Alan yazındaki bu araştırma çalışmamızı desteklemektedir.

Alan yazında çalışma bulgularını desteklemeyen sonuçlara da ulaşılmıştır. Anne babası boşanmış çocuklar süreçten kendilerini sorumlu tutarak, anne babalarının boşanmalarına sebep olduklarını düşünerek kendilerini suçlarlar (Goodman ve Pickens, 2011). Kendilerini suçlamalarından kaynaklı anne babası boşanmış çocukların benlik saygıları negatif yönde etkilenmektedir. (Alparıslan, 2016; Kurt, 2013; Kuyucu, 2007). Otrar ve Demirbilek'in çalışmasında (2013: 21-40); anne babaları ile birlikte yaşayan çocukların benlik saygılarının anne babası ile birlikte yaşamayan bireylere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu görülmektedir. Bulut Serin ve ztrk (2007) tarafından yapılan araştırma sonucunda ebeveynleri boşanmamış olan çocukların benlik saygısı düzeylerinin ebeveynleri boşanmış çocukların benlik saygısı düzeylerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Erkek ve kız çocuklarının anne babalarının ayrılma sürecinden farklı etkilendikleri, erkek çocuklarının anne babalarının ayrılma kararına yoğun tepki gösterebildikleri, kız çocuklarında ise olumsuz davranış biçimlerini sergiledikleri ve bu davranış tutumlarını boşanma sürecinden sonrasında da sürdürdükleri sonucu bulunmuştur. (Doher ve Needler, 1991; Akt: Akyol, 2013).

Wallerstein'in (1984) yapmış olduğu araştırmada; çocuklar için anne babalarının ayrılma süreci ve sonrası için kardeşler arasında en çok küçük kardeşin etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın bir diğer bulgusu anne babası beraber olan öğrencilerin otoriter anne tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak baba tutumlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. ngiden (2013) annesi babası ayrılmış çocukların, annesi babası birlikte olan çocuklara göre annelerini daha fazla kontrolcü gördükleri sonucuna varmıştır. Boşanma sonucu babaların evden

uzaklaşması ile çocuğun tüm sorumluluğu anneye yüklenmesi ile birlikte eşinden ayrılmış annelerin, evli annelere göre çocukları üzerinde daha fazla denetleyici otorite kurdukları gözlenmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Amoto ve Gilbreth (1999) yapmış oldukları araştırmalarında boşanma sonrası babaların çocuklarından uzaklaştıkları ve bu uzaklaşma sonucunda çocuklarına karşı ilgisiz oldukları ve çocukları ile ilişkilerinin bozulduğu sonucuna varmışlardır. Koç'un (2019) ve Şahin'in (2015) yapmış oldukları araştırma sonucuna göre anne babaları ile birlikte yaşayan ya da yaşamayan bireyler ile algılanan anne baba davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

5.1.3 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun yaş'a göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Bu çalışma sonucunda öğrencilerin yaşlarına göre öz yeterlik düzeyleri, anne baba tutumları ve benlik saygıları puanlarının farklılaşmadığı görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde çalışmamızla ilgili benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Beral (2010) araştırmasında çocukların ve ebeveyn yaşları ile öz yeterlilik arasında bir ilişki rastlamamıştır.

Çalışmamızı desteklemeyen çalışmalarda görülmüştür. Ünal keskin ve Orgun (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocuklarını yaşı arttıkça öz yeterliliklerinde de artış olduğu bulunmuştur. Çocukların yaş alışı ile birlikte kendi özerkleşmelerine katkıda bulunabildiklerine saptanmıştır. Özerkleşen bireyler, özerkleşmeden önce aile bireylerinden yardım alarak gerçekleştirdiklerini, kendileri yapabilir ve başarabilir hale gelirler. Çocukların yaş almaları ile birlikte öz yeterliliklerinin artması gelişimleri açısından oldukça önemlidir.

Benlik saygısı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde çalışmamızı destekleyecek nitelikte araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Küçük (2016) tarafından yapılmış araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ile yaşları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Akça (2012) genç yetişkinlerle yapmış olduğu çalışmasında ve Özkan (1994) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır.

Alan yazında sonucumuzu desteklemeyen çalışmalarda mevcuttur. Sarıkaya (2015) tarafından yapılan araştırmada çocukların yaşları artıka benlik saygıları düzeylerinde de artış gözlenmektedir.

Literatürde yaş ile aile tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında; Dokuyan' ın (2016: 1-21) araştırmasında çocukların yaş değişkenleri ile koruyucu ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Özkan 'ın (1994) araştırmasında yetişkin bireylerin yaş ile otoriter anne baba tutumu ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Ancak yaş ile demokratik tutum arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani katılımcı bireyler yaş aldıkça demokratik ebeveyn tutumu puanları düşmektedir. Anne baba tutumları ile yaş değişkeni arasında farklılaşma olmaması çalışmamızı destekleyecek niteliktedir. Özetle literatürde; çalışma bulgularımızı destekleyen sonuçlar olduğu gibi farklı sonuçlara da rastlanılmıştır.

5.1.4 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun doğum sırasına göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Yapılan çalışma sonucuna göre çocuk öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı ve anne baba tutumunun doğum sırasına göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde benlik saygısına yönelik çıkan bulgularda çalışmamızı desteklemeyen sonuçlara ulaşılmıştır. Aydoğan'ın (2010: 74) yapmış olduğu araştırmada en büyük çocuğun diğer kardeşlerine göre benlik saygısına daha çok sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. Çuhadaroğlu'nun (1990: 71-75) yapmış olduğu araştırmanın sonucuna göre araştırmaya katılan çocuklar arasından tek çocuk olan bireylerin benlik saygıları daha yüksek bulunmuştur.

Alan yazına bakıldığında; anne baba tutumlarına yönelik çıkan bulgularda çalışmamızı destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. Gökçedağ'ın (2001), Aktaş'ın (2011: 72) ve Maşrabacı 'nın (1994) yapmış oldukları araştırmalarının sonucunda anne baba tutumlarının kardeşlerin doğum sıraları ile arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı kanısına varılmıştır.

Literatürde çalışma bulgularını desteklemeyen sonuçlara da ulaşılmıştır. Torucu'nun (1990) araştırmasında ise kardeşlerin doğum sırası ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Kesici ve Yılmaz'ın (2014) yapmış oldukları araştırmanın sonucunda ilk çocuk olan çocukların ortanca ve sonuncu çocuklara göre anne babalarını daha demokratik algıladıkları görülmüştür. Mangır ve Diğerleri (1996) yapmış oldukları çalışmada ortanca çocukların, büyük ve küçük çocuğa göre anne babalarının tutumlarını daha otoriter algıladıkları görülmektedir. Hallers-Haalboom ve diğerleri (2014) anne babaların küçük çocuklarına oranla büyük çocuklarına karşı daha hassasiyetli davrandıkları ortaya çıkmıştır.

5.1.5 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun anne eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Yapılan çalışmanın sonucuna göre annesi lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların özyeterlik ve benlik saygısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul ve okuma yazma bilmeyen katılımcılardan; annesi ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların otoriter anne tutumlarının annesi okuma yazma bilmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Alanyazına bakıldığında araştırma sonuçlarında çalışmamızın sonucuna ilişkin benzer sonuçlar bulunmaktadır. Lise ve lisans mezunu olan annelerin çocuklarının benlik saygısı ve öz yeterliklerinin ortaokul mezunu olan annelerin çocuklarının benlik saygıları ve özyeterliklerine kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Torucu (1990)'nun 13-14 yaşındaki gençler ile sosyo-ekonomik düzeyleri ve ebeveyn tutumları farklılıklarına göre incelediği çalışmada; sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan ailelerin ebeveynlik tutumlarının pozitif olması ile benlik saygıları ve özyeterliklerini destekleyici tutum ve davranış içinde oldukları sonucuna varılmıştır. Tatoğlu (2006)'nun 15-17 yaş grubu lise öğrencilerinin benlik saygılarını ve öz yeterliklerinin etkisi incelendiğinde çalışmaların çoğunluğunun annenin eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerinde benlik saygısı ve öz yeterlik düzeylerinin de yükseldiği sonucuna varılmıştır.

Ünüvan' ın yapmış olduğu araştırmada (2003: 91) anne eğitim düzeyi arttıkça çocukların benlik saygısı düzeyinde arttığı gözlenmektedir.

Alan yazında çalışmamızı desteklemeyen sonuçlarda bulunmuştur. Lise ve lise üstü mezunu olan annelerin sergilemiş olduğu demokratik tutumun skoru ile eğitimini ortaokul seviyesi ile eğitim sürecini sonlandırmış annelere oranla daha yüksek çıkmıştır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). İlköğretim düzeyinde eğitimi olan annelerin daha ileri seviyede eğitim hayatına sahip ebeveynlere kıyasla çocuklarına karşı negatif tutum içerisinde oldukları tespit edilmiştir (Demiriz ve Öğretir, 2007).

5.1.6 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun baba eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Yapılan alışma sonucunda lise mezunu babaların çocuklarının öz yeterlik ve benlik saygısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul ve okuma yazma bilmeyen babalara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Anne baba tutumlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Literatür incelendiğinde, Gecas (1972) araştırmasında babaların tutumlarının bireylerin üzerindeki etkileri incelendiği zaman babanın eğitim düzeyi ile bireylerin benlik düzeyleri ve özyeterlik düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişkiye rastlanılmıştır. Aydoğan (2010) 'nın araştırmasında da ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygıları ve öz yeterlik düzeyleri incelenmiştir ve babaların eğitim seviyesinin yükselmesi ile çocukların benlik saygısı ve özyeterlik düzeylerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Çalışma sonucumuzu destekleyecek sonuçlara varılmıştır.

Alanyazında alışma sonucumuzu desteklemeyen çalışmalarda görülmüştür. Erbil ve diğerleri (2006)'nın yapmış oldukları araştırma sonucuna göre ise bireylerin benlik saygıları ve öz yeterlikleri ile anne baba tutumlarının incelendiği araştırmada babanın eğitim seviyesi ile çocuğun benlik saygısı ve öz yeterlik arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Alpoğuz'un (2014) araştırmasına göre babaların eğitim düzeyleri arttıkça anne baba tutumlarında demokratik davranışların arttığı, baba eğitim düzeyi düştükçe anne baba tutumlarında otoriter davranışın arttığı bulunmuştur.

Katılımcıların anne baba tutumları ve benlik saygıları ile baba eğitim düzeyi arasında da anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

5.1.7 Çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun kardeş sayısına göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Yapılan çalışma sonucunda çocuk öz yeterliğin, benlik saygısının ve anne baba tutumunun kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Aktaş (2011: 47-48)'nın araştırmasında katılımcıların kardeş sayısı ile benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bu bulgu çalışma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Aktaş'ın (2011) yapmış olduğu çalışmada; kardeş sayısının artması ile birlikte ailelerdeki demokratik tutumların azaldığı görülmektedir.

Koç'un (2019) yapmış bir çalışmada ise üç ve daha fazla kardeş sayısına sahip olan çocukların algılamış oldukları anne baba tutumlarının bir ya da iki kardeşe sahip olan çocuklara göre daha düşük algılandığı sonucuna varılmıştır. Bülbül'ün (2014) yapmış olduğu araştırmasında ailelerin sergilemiş oldukları anne baba tutumları incelendiğinde bir ya da iki çocuğa sahip olan ailelerin üç ya da dört çocuğa sahip olan ailelere oranla demokratik tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

5.1.8 Çocuk öz yeterliğin ve benlik saygısının anne baba tutumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen sonuçların incelenmesi

Çalışmanın bulgularından elde edilen sonuca göre; çocuk öz yeterliği ve benlik saygısı düzeylerinin anne baba tutumlarına göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Alan yazını incelendiğinde; benlik saygısına yönelik bulgularda çalışmamızı desteklemeyen çalışmalara ulaşılmıştır. Aydın (2019)'ın araştırmasında ergen yaş grubundaki çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Erkan (2019)'ın araştırmasında erken erişkin dönemindeki çocuklarda algılanan anne baba tutumu ve benlik saygısı arasındaki ilişki

araştırıldığında aralarında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Gündüz (2016)'ün araştırmasında lise kademesindeki çocuklar ile yapılan çalışmada çocukların algılamış olduğu koruyucu tutum ve benlik saygısı arasında bir ilişki bulunmamıştır. . Yapılan birçok araştırmanın sonucunda demokratik tutumu benimseyen anne babaların çocuklarının öz saygılarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Coopersmith, 1967; Güngör, 1989). Yapılan bir diğer literatür taramasında ise Ercan, Güçray ve Çam'a (2002) otoriter ve koruyucu tutumu benimseyen anne babalara sahip olan çocukların sosyal kaygı yaşamalarından kaynaklı öz saygılarının düşük olduğu gözlenmektedir.

Aileleri tarafından kendilerine önem verildiğini hisseden, düşüncelerine değer verildiğini düşünen çocukların sağlıklı benlik gelişimleri olduğu düşünülmektedir. Çocuk anne babasının kişilik yapılarını benimser ve anne babası ile bağ ve özdeşim kurarak öz saygısını oluşturmaktadır (Çetin ve Çavuşoğlu, 2009).

Benlik saygısı çocukluk itibari ile başlayarak bireylerin birçok alanını kapsamaktadır. Benlik saygısının gelişimini arttırabilmek için bireyin yaşına, cinsiyetine ve gelişiminin olumlu tutum içerisinde gerçekleşebilmesine katkı sağlaması adına sorumluluklarının bilincinde olup geliştirmelidir. (Yavuzer, 1997). Ebeveyn tutumları ile benlik saygısına arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında araştırma sonuçlarına göre ebeveyn tutumlarının çocukların benlik saygısı üzerinde önemli bir role sahip olduğu belirtilmektedir.

Gürler (2017)'in araştırmasında çocukların benlik saygısının demokratik anne baba tutumu ile pozitif anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur, koruyucu anne baba tutumu ve otoriter tutumu sergileyen ailelerin çocuk benlik saygısı arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Baran (2003) tarafından gerçekleştirilen araştırmada elde edilen sonuçlara göre çocuklara anne babaları tarafından sorumluluk yüklenmesi çocukta yüksek benlik saygısı oluşması için olumlu katkı sağlayabileceği söylenebilmektedir. Ceylan (2013)'ün araştırmasına incelediğimizde anne baba davranışlarını eşitlikçi ve sahiplenici olarak nitelendiren çocukların benlik saygılarının, anne babalarının davranışlarını katı, kuralcı ve ilgisiz nitelendiren çocuklara oranla daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Kulaksızoğlu (2002) aile içerisinde sevgi, saygı, kabul düzeyi vb. tutumlar arttıkça ve anne babaların sergilemiş oldukları tutumlar demokratikleştikçe çocukların benlik algılarında olumlu artış olduğu ancak anne babalar otoriter tutumu benimseyip bu tutum içerisinde olmaları ile çocukların benlik saygıları negatif yönde etkileneceği, çocukların algılamış oldukları benlik saygısı düzeylerin düşeceği sonucu bulunmuştur. Anne baba tutumları demokratik tutum içerisinde olan çocukların kendilik algılarının daha yüksek olduğu gözlenmektedir (Sezer, 2010).

Sezer (2010) yapmış olduğu araştırmada anne baba tutumlarının orta ve yüksek düzeyde demokratik tutum içerisinde olan aileye sahip çocukların benlik saygılarının, anne baba tutumlarının düşük düzeyde demokratik tutum içerisinde olan aileye sahip çocukların benlik saygılarına arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur.

Koparan ve arkadaşları (2009)'nın yapmış olduğu araştırma sonucuna göre lisede okuyan öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça sosyal öz yeterliklerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Ünal Keskin ve Orgun (2006) tarafından yapılan araştırmaya göre ergen bireylerin yaş almaları ile birlikte özerkleştikleri ve daha önce ailelerinin destekleri ile gerçekleştirebildikleri, kendi başlarına yapabilecekleri hale gelmektedirler. Bu sayede bireylerin sosyal gelişimleri de desteklenmektedir.

Alan yazın incelendiğinde; öz yeterliğe yönelik bulgularda çalışmamızı desteklemeyen çalışmalara ulaşılmıştır. Anne baba tutumu otoriter-baskıcı veya aşırı korumacı olarak algılayan çocukların, demokratik olarak algılayan çocuklara oranla daha düşük öz yeterlik ve öz saygı algılarına ve güvensizlik problemi yaşayan bireyler oldukları gözlenmiştir (Adana ve Kutlu, 2009; Özkan, 1994; Saruhan, 1996; Tatakır, 2003). Ebeveynlerin daha fazla otoriter tutum gören çocukların, daha düşük öz yeterliğe sahip oldukları bulunmuştur (Bean ve ark., 2003; Kağıtçıbaşı, 1996a).

Çalışmanın bir diğer bulgusu ise; özyeterlik, benlik saygısı ve anne baba tutumları arasındaki korelasyonel ilişkiye bakıldığında otoriter anne tutumları ile özyeterlik ve benlik saygısı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki görülmektedir. Yani anne tutumlarında otoriter tutumunun bir miktar artması çocuklarda özyeterlik ve benlik saygısı düzeylerinde de pozitif yönde artışa

neden olmaktadır. Çocukların eğitim süreçleri ile annelerin babalara oranla daha aktif rol aldıkları gözlenmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan anneler, çocuklarına karşı nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilmemektedirler. Bu süreçte öğretmenlerin desteği oldukça önemlidir. Öğretmenlerin annelere vermiş olduğu geri dönütlerin çocuk üzerinde doğrudan etkisi bulunabilmektedir. Annelerin çocuklarının eğitim sürecinde otorite oluşturmak için çocuklarına karşı daha katı ve kısıtlayıcı tutum sergiledikleri zaman eğitimlerine daha iyi bir katkı sağlayabildiklerini düşünebildikleri ve annelerin bu tutumu destekleyecek davranış tutumları içerisinde oldukları ve otoriter tutumu benimsedikleri düşünülmektedir.

Çalışmamızın örneklemeden kaynaklanan coğrafi konumdan ve anne babaların eğitim düzeyinden kaynaklı bilinçli davranış ve tutum sergilemedikleri hatta sahip oldukları çocuk sayısından özel öğrenme güçlüğü tanısına sahip çocuklara yeterince zaman ayırmadıklarından ve çocukların alması gereken eğitimlere hakim olmadıkları, çocuklarına karşı nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları için çocuklara karşı daha sert baskılayıcı ve ceza yöntemini kullandıkları düşünülmektedir. Özel öğrenme güçlüğüne sahip çocukların anne babalarının çocuklarına karşı davranış ve tutumlarının nasıl olması gerektiği ile ilgili eğitim verilmesinin sağlıklı olabileceği bu süreci öğrenen anne babaların çocuklarını kabul edici, çocuklarının fikirlerine önem veren ve gelişimlerine katkı sağlayabilen ebeveynler olabileceği düşünülmektedir.

6. SONUÇ

Araştırmamızda elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmamıza 250 kişi katılım sağlamıştır
2. Katılımcıların algılanan öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne- tutumları cinsiyete göre farklılaşma göstermezken, erkek öğrencilerin otoriter baba tutumu puanlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür
3. Katılımcıların algılanan öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne baba tutumlarının medeni duruma göre anne babası beraber olan öğrencilerin ebeveynleri ayrı olanlara göre özyeterlik düzeylerinin ve otoriter anne tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür ancak benlik saygısı düzeylerinde ve baba tutumlarında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.
4. Katılımcıların algılanan öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne-baba tutumları arasında yaşa göre farklılık göstermemektedir.
5. Katılımcıların algılanan öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne-baba tutumları arasında doğum sırasına göre farklılık göstermemektedir.
6. Annesi lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların özyeterlik ve benlik saygısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul ve okuma yazma bilmeyen katılımcılardan; annesi ortaokul düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların otoriter anne tutumlarının annesi okuma yazma bilmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.
7. Babası lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların özyeterlik ve benlik saygısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul ve okuma yazma bilmeyen katılımcılardan; babası ortaokul düzeyinde eğitim görmüş

katılımcıların babası okuma yazma bilmeyen katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

8. Katılımcıların algılamış oldukları öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne-baba tutumu düzeyleri ailelerdeki doğum sırasına göre farklılık göstermemektedir.
9. Katılımcıların algılamış oldukları öz yeterlik düzeyleri, benlik saygısı düzeyleri ve anne-baba tutumu düzeyleri ailelerdeki kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.
10. Katılımcıların özyeterlik ve benlik saygısı düzeyleri anne baba tutumlarına göre farklılaşma göstermemektedir.

7. ÖNERİLER

- Ailelere; ebeveyn tutumları çocukların gelişim süreçleri için önemli olduğundan, bu konuda uzmanlar bilgilenmeleri sağlanmalıdır.
- Bireylerin yüksek benlik saygısına sahip olabilmeleri için anne baba eğitimleri düzenlenmelidir.
- Araştırmamız ergen yaş grubunda bulunan özel öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların öz yeterlik, benlik saygıları ve anne-baba tutumları üzerine çalışılmıştır, literatüre katkı sağlaması açısından çeşitli yaş grupları ile araştırmaların yapılabileceği düşünülmektedir.
- Anne babalara yönelik düzenlenecek eğitimlerin çocukların benlik saygısı ve özyeterlik düzeylerine nasıl etki edeceğine dair deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1(1), 11-13.
- Akalın, S. (2007). *İlköğretim Birinci Kademedeki Sınıf Öğretmenleri ile Kaynaştırma Öğrencisi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Sınıf İçi Davranışlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akar, C. (2017). Determining the Effectiveness of Audio-Recording Method In the Treatment of Reading Disability. *Reading Improvement*, 54(2), 45-55.
- Akcan, E. (2013). *Genel Eğitim Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencileri İçin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Belirlenen Eğitim Öğretim Etkinliklerinin Uygulama Düzeyinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akçamete, G. (1989). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi. Ankara: Özkan Matbaacılık Sanayi.
- Akçamete, G. (1990). Okuma Akıcılığı ve Anlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 435-440.
- Akçamete, G., Büyükkarakaya, H.S., Bayraklı, H. Ve Yıldırım, E.S. (2012). Eğitim Politikalarının Yansımaları: *Genel ve Özel Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 11(22), 191-208.
- Akdemir-Okta, D. (2008). Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden İşitme Engeli Olan Öğrencilere ve Sınıf Öğretmenlerine Sağlanan Özel Eğitim Hizmetlerinin Belirlenmesi.
- Akıntürk, T. (1996). *Aile Hukuku* (Cilt 4). Ankara
- Akıntürk, T. (2002). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*. Ankara: Beta Yayınevi.
- Akkaya, M. (2010). Bağlanma Stilleri, Stresle Başa Çıkma Tarzları, Problem Çözme Becerileri ve İletişim Tarzlarının Boşanma Süreci Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Y.Y.L.T., S.B.E., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon
- Aksoy, Ş.G. (2019). Yaşam Boyu Özgül Öğrenme Güçlüğü. *Logos Tıp Yayıncılık*, 34-39.
- Aksüt, M., B attal, İ. Ve Yıldız, F. (2005). Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterlilikleri (Uşak İli Örneği). 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde Sunulan Bildiri. Denizli.
- Aktaş, E. (2016). Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılıkları ile Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişki. O.M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aktaş, Ö. (2001). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler, Y.Y.L.T., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aktaş, S. (2011). 9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış

- Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Akyol, H., & Kodan, H. (2016). Okuma Güçlüğü Olan Bir Öğrencinin Okuma Güçlüğü'nün Giderilmesine Yönelik Bir Uygulama: Akıcı Okuma Stratejilerinin Kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 7-21.
- Akyol, H., & Temur, t. (2006). İlköğretim üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuma Düzeyleri ve Sesli Okuma Hataları. *Ekev Akademi Dergisi*, 29(25), 9-274.
- Akyol, M. & Baştuğ, M. (2015). Yapılandırmış Akıcı Okuma Yönteminin Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Akıcı Okuma ile Okuduğunu Anlama Becerilerine Etkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 125-141.
- Akyol, S. U. (2013). Boşanma ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek ve Bazı Değişkenler açısından İncelenmesi, Y.Y.L.T., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Akyüz, E. (1978). Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *A.Ü Eğitim Fakültesi dergisi*, 10(1-2), 1-6.
- Alpoğuz, U.D. (2014). " Algılanan Ana-Baba Tutumlarının İlköğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarına ve Türkçe dersi Akademik Başarılarına Etkisi." Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- Altıntaş, T. T. Ve Yıldız-Bıçakçı, M. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davraşlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 57, 245-261.
- Altun, T., Ekiz, D., & Odabaşı, M. (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarında Karşılaştıkları Okuma Güçlüklerine İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 80-101.
- Altuntaş, F. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Disleksiye İlişkin Bilgileri ve Dislektik Öğrencilere Yönelik Çalışmaları. Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Altuntaş, O., & Karakaya, B. (2017). Disleksisi Olan Çocuklarda Görsel Algı Becerilerinin, Okuma Becerileri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabitasyon Dergisi*, 5(3), 161-168.
- Amoto, P. R., & Keith, b. (1991). Parwntal Divorce and Adult Well- Being: AMeta Analsyis. *Journal Of Marriage and The Family*, 1(53), 43-58.
- Anıl, Y.Ş. (2008). Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ardelt, M. Ve Eccles, J. S. (2001). Effects of Mothers Parental Efficacy Beliefs and Promotive Parenting Strategies on Inner-CityYoult. *Journal of Family Issues*, 22(8), 944-972.
- Arı, R. (2003). Gelişim ve Öğrenme. Konya: Atlas Kitabevi.
- Arslan, E. (2010). *Kaynaştırma Uygulamalarına Katılan Engelli Öğreencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Aslan, E. (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.

- Aslan, F. (2018). *Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme- Van Kent Merkezi Örneği-*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Aslan, K. (2015). Özgül Öğrenme Güçlüğü'nün Erken Dönem Belirtileri ve Erken Müdahale Uygulamalarına Dair Derleme. *Hacettepe University Faculty Health Sciences Journal*, 577-588.
- Aşıkcan, M. (2019). Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Akıcı Okuma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması (Doctoral Dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey).
- Atak, H. ve Eryavuz, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşumunun Özsaygı ve İyimserlik Eğilimi ile İlişkisinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10 Sayı:37 (170-181).
- Ataman, A. (2004). *Gelişim ve Öğrenme*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2. Baskı Ankara.
- Ataman, A. (Editör). (2003). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ataman, A., & Kahveci, G. (2009). Öğrenme Yetersizliği ya da Özgül Öğrenme Güçlüğü. İçinde Ayşegül Ataman. *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, 7, 153-170.
- Atay, Z. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Öğrencilerinin Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet ve Ebeveyn Eğitim Durumlarına Göre İncelenmesi: Ereğli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ateş, S. (2013). Performansa Dayalı Dönütlere Tekrarlı Okuma Alıştırmalarının Akıcı Okuma Becerisine Etkisi. *Okuma Geliştirme*, 50 (4), 158-165.
- Ateş, S., & Yıldız, M. (2011). Okumayı Farklı Öğrenen Eğitimlerinin Sınıf Eğitiminin Okuma İlköğretimlerini Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 101-124.
- Avcıoğlu, H. (2011). Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirmiş Eğitim Programı Hazırlamaya İlişkin Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(1), 39-53.
- Avşaroğlu, S. Ve Üre, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Aydın, A. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
- Aydın, A., Tekinsav Sütçü, S., ve Sorias, O. (2010). Ergenlerde Sosyal Anksiyete Belirtilerini Azaltmaya Yönelik Bilişsel- Davranışçı Bir Grup Terapisi Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25-36.
- Aydın, B. (2003). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.
- Aydın, B. (2010). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Nobel Yayın Evi, Ankara
- Aydın, B., Akbağ, M., Tuzcuoğlu, S., Yayıcı, L., & Ağır, M. (2013). Gelişim ve Öğrenme, Eğitim Psikolojisi.
- Aydın, B., Akbağ, M., Tuzcuoğlu, S., Yayıcı, L., & Ağır, M. (2013). Gelişim ve Öğrenme, Eğitim Psikolojisi.
- Aydın, C. (2008). Karar Verme Süreçlerinde Kurumsal Bilginin Önemi: Kültür ve Turizm Bakanlığında Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara.

- Aydın, E. (2019). Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluş ile İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, Y. (2015). Alkol ve madde Bağımlılığında Beden Algısı, Benlik Saygısı Düzeyleri ve Sosyal Fobi Görülme Sıklığı Karşılaştırılmalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğan, S. (2010). ‘‘İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Umut ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi’’, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 570-585.
- Aydoğmuş, K. (1994). Arkadaşları: Ana Baba Okulu, 4. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydoğmuş, K. (2004). Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları (9. Baskı). Ana Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitap Yayıncılık.
- Aysev, A.S. (2005). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Özgül Öğrenme Güçlüğü. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Ayvalı, M., & Öksüz, Y. (2012). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Sosyal Uyum Düzeyi İlişkisi. *International Journal of SocialScience*, 151-167.
- Bacanlı, H. (2004). Gelişim ve Öğrenme. Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2007). Eğitim Psikolojisi. Alkım Yayınevi, İstanbul, Trs.
- Bacanlı, H. (2017). Eğitim Psikolojisi. Alkım Yayınları.
- Baker, C. R. ve Logan, L.B. (2006). Eğitim Açısından Dezavantajlı Öğrenciler İçin Artan Akademik Başarıyı Teşvik Etmek İçin Eylem araştırması Kullanmak. Muhasebe Eğitimine Küresel Bakış Açısı, 3, 1.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, E. (2015). Amerika Birleşik Devletleri’nde Disleksi Bireylere Uygulanan Eğitim ve Öğretim Programlarının Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Katkısı Açısından Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bandura, A. (1994). Encyclopedia of Human Behavior. (V.). S. Ramachaudran, *Self Efficacy. Academic Press*; 4:71-81.
- Bandura, A. (1995). *Self-Efficacy*, In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of Human Behavior. New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, New York: W.H. Freeman Company, 259-279.
- Baran, A., Demir, N., Ulusoy, M. (2005). (2005). ‘‘Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.
- Baran, G., Haktanır, G. (1998). ‘‘Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumları Algılamalarının İncelenmesi’’. *Çocuk Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3), 134-141.
- Battal, İ. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirmesi (Uşak İli Örneği)

- (Master's Thesis, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Batu, e. S., Cüre, G., Nar, S., Gövercin, D. ve Keskin, M. (2018). Türkiye’de İlkokul ve Ortaokullarda Yürütülen Kaynaştırma Uygulamalarıyla İlgili Araştırmaların Gözden Geçirilmesi (2006-2016). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19, 1-38.
- Batu, S. (1998). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.
- Batu, S. Ve Kırcaali-İftar, G. (2005). Kaynaştırma. Ankara: Kök Publishing.
- Batu, S. Ve Kırcaali-iftar, G. (2006). Kaynaştırma. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S., Çolak, A., & Odluyurt, S. (2012). Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırması. Ankara: VizeYayıncılık.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G. ve Uzuner, Y. (2004). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 33-50.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G., & Uzuner, Y. (2000). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı bir kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. Eskişehir: Ankara University Publications.
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: Some black White comparisons. *Child Development*, 43, 261-267.
- Bean, R. A., Bush, K.R., McKenry, P.C. ve Wilson, S. M. (2003). The Impact of Parental Support, Behavioral Control, and Psychological Control on the Academic Achievement and Self-esteem of African American and European American Adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 18, 523-541.
- Bender, W. N. (2012). Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler ve Eğitimleri. Trans: H. Sarı). Ankara: Nobel.
- Beral, Y. (2010). “ Otistik Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Öz Yeterlik Algılarının Belirlenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Bibi, F., Chaudhry, A. G., Awan, E.A., ve Tariq, B. (2013). Contribution of Parenting Style in Life Domain of Children. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 12(2), 91-95.
- Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. (S. 1-4). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Bowlby, J. (1969). *Bağlanma*. (Çev: T. V. Soylu). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bülbül, A. (2014). Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumları İle Yakın İlişkilerindeki Psikolojik Eğitimleri Arasındaki İlişinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegam Akademi Yayınları.
- Büyükşahin-Çevik, G. & Atıcı, M. (2009). “ Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, Ss. 339-352.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Okul Öncesi Eğitimi Sürecinde Çocuklara Uygulanan Aile Destekli Okumaya Hazırlık Programının İlkokuldaki Okuma Başarılarına Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 301-316.
- Canöz, Ş. (2011). Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. H. Avcıoğlu, (Ed.), *İlköğretimde Özel Eğitim İçinde* (1-18). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cassidy, K.W., Werner, R.S., Rourke, M. & Zubernish, S.B. (2003). The Relationship Between Psychological Understanding and Positive Social Behavior. *Social Development*, 12, (2), 198-221.
- Cavkaytar, A. (2000). Zihin Engellilerin Eğitim Amaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*, 10(1), 115-121.
- Cenkseven, F. (2002). Ergenlerin Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benlik İmajına Etkisi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(125).
- Ceylan, İ. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ve Duygusal Öz-Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (1998). Self-efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review*, 18(1), 47-85.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting Self- Efficacy Among Mothers of School-Age Children: Conceptualization, Measurement, And Correlates. *Family Relations*, 49(1), 13-24.
- Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents Of Self- Esteem*. Sanfransisco: Freeman
- Coopersmith, S. (1974). *The Antecedents of Self-esteem*. San Fransisco: W. H. Freeman & Company.
- Coşkun, İ., Dündar, Ş. Ve Parlak, C. (2014). Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Cüceloğlu, D. (2002). *Keşke’siz Bir Yaşam İçin İletişim*. (1. Bas.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakıroğlu, O. (2015). Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Özelliği, M. A. Melekoğlu, & O. Çakıroğlu içinde, *Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar*. Ankara: Vize Yayınları.
- Çakıroğlu, O. (2017). Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Özellikleri. O. Çakıroğlu, M. A. Melekoğlu, M. A. Melekoğlu, & A. Çakıroğlu (Dü) içinde, *Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Çapulcuoğlu, U., & Gündüz, B. (2013, 04). Öğrenci Tükenmişliğini Yordama da Stresle, Başa Çıkma, Sınav Kaygısı, Akademik Yetkinlik ve Anne-Baba Tutumları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1).

- Çavuşoğlu, H., & Çetin, H. (2009). Yerleştirme Yurdunda v Ailerini ile Yaşayan Adölanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırması. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 137-144.
- Çelik, H., Ekşi, H., & Gülsu, N. (2017, Ocak). Orta Çocukluk Döneminde Güvenli Bağlanma İle Mükemmeliyetçiliğin Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(47), 53-68.
- Çetin, C. N. (2008). Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Empati Düzeyleri ile İlişkinin İncelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı*, 21-47.
- Çevik-Demir, Ş. (2013). Ergenlerde Benlik Saygısı ve Dini Başa Çıkma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çivitçi, N., Çivitçi, A. Ve Fiyakalı, C. (2009). Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Olan Ergenlerde Yalnızlık ve Yaşam Doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4, 143-164.
- Çolak, A. (2009) Kaynaştırma Ortamlarında Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları. S.Batu (Ed.), (s. 53-82). Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırması. Ankara: Baskı Ankara.
- Çuhadar, Y. (2006). İlköğretim Okulu 1-5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrencileri İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi İle İlgili Olarak Sınıf Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak, Psikiyatri ABD Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Çuhadaroğlu, F. (1990). "Adölesanlarda Özdeğer Duygusu ve Çeşitli Psikopatolojik Durumlarla İlişkisi". *Düşünen Adam.*, 3 (3).
- Çuhadaroğlu, F. Ç. (1994). "Gençlerde Benlik Saygısı ile İlgili Bir Araştırma". VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları Kitabı İçinde. TPD Yayınları. Ankara.
- Dağlı, G., ve Beyazsaçlı, M. (2010). Anne-baba Tutumu ve Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1-16
- Diken, İ. H. (2013). Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. Ankara: Pegam Akademi yayıncılık.
- Doğan, A. (2010). "Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi." *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 149-162.
- Dokuyan, M. (2016). 12. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-baba tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Dowling, H. (2014). Parental Self- Efficacy in Early Years Parenting (Doctoral Dissertation, University of Manchester).
- Dönmezer, G. (2001). Ailede İletişim ve Etkileşim. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dönmezer, İ. (1991). " Ailenin Çocukların Gelişimi ve Eğitimindeki Rolü ve Önemi". Eğitimde Nitelik Geliştirme Eğitiminde Arayışlar 1. Sempozyumu. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları, 334.

- Eldeleklioğlu, J. (1996). Karar Stratejileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Eldeleklioğlu, J. (2004). Çocuklarda Özgüven Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24(2)., 111-121.
- Elemek, M. A. (2008). Öğrenme Bozukluğu Olan Çocuklarda Benlik Saygısının ve Kaygı Durumunun İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi.
- Erbil, N. Divan, Z. Ve Önder, P. (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi, *Aile ve Toplum*, 3(10), 8-15.
- Ercan, E.S., Erdoğan, İ. Ve Tamar, M. (1998). “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Etiyolojisinde Genetik, Nörolojik ve Perinatal Etkenlerin Önemi” *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 3(3), 399-416.
- Ercan, S.E. Ve Aydın, C. (2007). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. (15.baskı). Gendaş Kültür Yayınları. İstanbul.
- Erkan, S. (2019). Erişkinlerle Bulunan Anne Baba Tutumu Benlik Saygısı ve Problemlerle İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Erkan, Z. (2002). Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, E. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Matematik Başarılarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gecas, V. & Sshwalbe, M. (1986). Parental Behavior and Adolescent Self-Esteem. *Journal of Marriage and Family*, 48(1), 37-46.
- Gecas, V. Ve Nye, F.I. (1974). Ebeveyn-Çocuk Etkileşiminde Cinsiyet ve Sınıf Farklılıkları: Kohn Hipotezinin Bir Testi. *Evlilik ve Aile Dergisi*, 742-749.
- Gecas, V., seff, M. (1990). Families and Adolescents. *Journal of Marital and the Family*, 52, 941.958.
- Geçtan, E. (1988). Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (1993). *Psikanaliz ve Sonrası*. (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- George. D.. & Mallery. M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference. 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson,
- Goodman, C. Ve Pickens, J. (2001). Self-Blame and Self-esteem in College-aged Children fROM divorced Families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 34, (3-4), 119-135.
- Gökçedağ, S. (2001). Lise Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Kaygı Düzeyleri Üzerinde Anne-Baba Tutumlarının Etkilerinin Belirlenip Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.
- Göksu, İ ve Çevik, T. (2004). *Özel Eğitime Giriş*. Adana: Dergi Park.
- Gözel, M. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygıları Üzerinde Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikolojisi Programı. İstanbul.

- Gül, S. O. Ve Vuran, S. (2015). Normal sınıflara Devam Eden Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40, 160-195.
- Gürler, A., (2017). Ergenlerde Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Başakşehir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven Y. ve Aydın, A. (2007). Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Akran Öğretimine İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 415-432.
- Güven, Y. (2015). Özel Eğitime Giriş. A. Kulaksızoğlu, (Ed.), *Farklı Gelişen Çocuklar İçinde* (45-81). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hallahan, D. P. & Kauffman, J. M. , (1988). Exxceptional Children. Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall.
- Hallers-Haalboom, E.t., Mesmann, J., Groeneveld, M.G. ve Ark. (2014). Mothers, fathers, Sons and daughters: Parental Sensitivity in Families With Two Children. *Journal of Family Psychology*, 28(2), 138.
- Hama. M. (2008). Ana-Baba Kontrol Davranışlarının ve Aile İçi Çatışmanın Ergenlerin Öz-Denetim Becerileri ve Uyumları Üzerine Etkileri (Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi. Ankara.
- Hamidi, F. (2012). Ergen-ebeveyn İlişkinin Doğası, Depresyon ve Psikososyal İşlevsellik Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Happe, F.G.E. (1993). Communicative Competence and Theory of Mind in Autism: A test of Relevance Theory. *Cognition*, 48, 101-119.
- İnan, A. (2010). İlkokul II. Kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- İnanç, B. Bilgin, M. Ve Atıcı, M. (2020). Gelişim Psikolojisi (16. Basım). Adana: Nobel Kitabevi.
- İzci, E. (2005). Sınıf Öğretmeni Adayların Özel Eğitim Konusundaki Yeterlilikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 106-114.
- Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (2009). An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning. *Educational Researcher*, 38 (5), 365-379.
- Jones, T. L., & Prinz, R.J. (2005). Potential Roles of Parental Self-Efficacy İn Parent and Child Adjustment: A Review. *Clinical Psychology Review*, 25(3), 341-363.
- Kara, C. (2015). *Kaynaştırmaya İlişkin Eğitimci Görüşleri Aracı: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karabulut, A. (2018). Bütünleştirmede Destekleyici özel Eğitim Hizmetleri: Danışmanlık, Sınıf İçi Destek ve Kaynak Oda. M. Çitil, (Ed.), *Özel Eğitimde Bütünleştirme* içinde (41-54). Ankara: Vize Akademik.
- Karadağ, F., Demirtaş-Yıldız, V. Ve Girli, A. (2014). Okul Öncesi Dönemde Akranların Sınıflarındaki Özel Gereksinimli Öğrenciyi Tercih Durumları. *Mehmet Aktif Ersoy Üniversite Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 191-215.

- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(12), 1-13.
- Kaya, G. G. (2007). *Zeka Engelli Kaynaştırma Öğrencilerinin Normal Öğrencileri Üzerindeki Etkilerinin Saptanması (Kocaeli-Merkez İlköğretim Okulları Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9(9), 193-204.
- Kılıçaslan, A. (2007). Ebeveynliğe Geçiş Döneminin Çeşitli Doğum Öncesi ve Doğum Sonrası Etkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim. S. Eripek, (Ed.), *Özel Eğitim İçinde* (3-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Koç, F.C. (2019). Ergenlerin ebeveynlerine Bağlanma Düzeyi ile Mental İyi Oluş, Benlik Saygısı ve Akran İlişkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi. İstanbul.
- Koç, H. Ve Arslan, C. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Sabır Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 821-840.
- Koparan Ş, Öztürk F, Özkılıç r, Şenışık Y. (2009). An Investigation of Social Self-Efficacy Expectations and Assertiveness In Multi-Program High School Students *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 623-629.
- Korkmazlar, Ü. (1999). Özel Öğrenme Bozukluğu (Öğrenme Güçlükleri). Ben Hasta Değilim İçinde. Edt: Aysel Ekşi. Nobel Tıp Kitapevleri S.285-299, İstanbul.
- Korkmazlar, Ü. (2011). Özel Öğrenme Bozukluğu. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korkmazlar, Ü., (2003). Farklı Gelişen Çocuklar. Epilson, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Aile. *Eğitim ve Bilim*, 13(74), 35-42.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik Psikolojisi. (6. Bas.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2016). Farklı Gelişen Çocuklar. (3. Bas.). İstanbul: Nobel Yayıncılık
- Kuyumcu, Z. (2011). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) Geliştirmesi ve Uygulanması Sürecinde Öğrenmelerin Yaşadıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversite, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1973). ‘‘ Ana-baba Tutumlarının Bireylerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi’’ *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi*, 5(1):57-70, Ankara.
- Kuzgun, Y. Ve Eldeleklioğlu, J. (2005). Anne Baba Tutumları Ölçeği. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Editör). PDR’de Kullanılan Ölçekler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Küçük, P. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygı Düzeyi ile Benlik Saygısı Düzeyi İlişkisinin İncelenmesi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Lee, D.H., Kang, S., & Yum, S. (2005). A Qualitative Assessment of Personal and Academic Stressors Among Korean College Students: An Exploratory Study. *College Student Journal*, 39, 442-448.
- Lee, E. J. (2003). *The Attachment System Throughout The Life Course: Review and Criticisms of Attachment Theory*. USA: Rochester Institute of Technology.
- Lee, Y. Ve Hughey, K., F. (2001). The Rehalation of Psychological Seperation and Parental Attachment to the Career Maturity of Colloge Freshmen From Intact Families. *Journal of Career Development*. 27(4), 279-293.
- Maccoby, E.E. ve Martin, J.A. (1983). "Socialization İn The Context of The Family: Parent-Child İnteraction." P.H. Mussen & Hetherington, E.M. (ed). *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development*. 1-101, New York: Wiley.
- Mangır, M., Kandemir, F. (1993). " On Yedi Yaş Grubu Gençlerin Kendini Kabul Düzeylerini Etkileyen Bazı Faktörler", *Aile ve Toplum. Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 50-57.
- Masten, A.S. Coastworth, J.D. (19988). The Development of Competence in Favorable and Unfavorable Environments: Lessons From Research on Successful Children. *American Psychologist*, 53, 2, 205-220.
- Maşrabacı, T.S. (1994). "Hacettepe Üniversitesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara.
- Navaro, L. (2003). *Çocuklarla İletişim Nasıl Kurulur Ana Baba Okulu* (10. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Öngider, N. (2013). Boşanmış ve Evli Ailelerden Gelen Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Kabul Red Düzeyleri ile Psikolojik Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri*, 16, 164-174.
- Özgür, İ. (2011). Özel Eğitimde Kaynaştırma Yönteminin Boyutları ve Sağladığı Yararlar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(21), 60-63.
- Özgüven, İ.E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDRREM Yayınları.
- Özkan, İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler. *Düşünen Adam Dergisi* 7(3):4-9.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek S. (1989). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar*. Ankara, Karatepe.
- Öztürk, S. (2006). Anne Babası Boşanmış 9-13 Yaşları Arasındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi. Y.Y.L.T.,E.B.E., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Öztürk, Ş. (2017). İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinde Öz Anlayış ile İşe Bağlı Gerginlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

- Özyürek, M. (2009). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri ve Geliştirilmesi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pekkardeş, E. (2010). 3-6 Yaş Çocukların Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Eğitime Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Reid, R. ve Lienemann, T.O. (2006). Dikkat Eksikliği- Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrencilerle Yazılı Anlatım İçin Öz-Düzenlemeli Strateji Geliştirme. *Olağanüstü Çocuklar*, 73 (1), 53-68.
- Rosenberg, M. *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 1965.
- Rozan, N. (1976). Özel Bir Okuma Bozukluğu (Disleksi). İ.Ü. Ed. Fak. Yayınları No: 2031. İstanbul.
- Sarı, T. Ve Özkan, İ. (2016). Ergenlerin Öznel İyi oluşları ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(2), 155-162.
- Sarıkaya, A. (2015). 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schaefer, E.W. (1965). Children's Reports of Parental Behavior: An Inventory. *Child development*, 36, 413-424.
- Schaeffer, H. R. (1996). *Social Development*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Schaefer, J. L. (1997). *Analysis of Incomplete Multivariate Data*. New York: Chapman & Hall/Crc.
- Sezer Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Sezer, Ö., ve Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyo-demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 743-758.
- Siegel, J. M. (2005). Clues to the Functions of Mamalian Sleep. *Nature*, 437(7063), 12264-1271.
- Siegel, L. M. (2007). *Nolo's Iep Guide Learning Disabilities*. U.S.E.: Delta Printing.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (F.Ç. Siğ., Çev.) Ankara: İmge Yayıncılık
- Sucu, İ. (2007). Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri. Y.Y.T.L., S.B.E., Sakarya Üniversitesi, İstanbul.
- Şen, B. (2013). Boşanma Süresi ve Arabuluculuğu. Y.D.T., S.B.E., Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şendil, G., & Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik Çatışması ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şenol, S. (1998). Dikkat Eksikliği Hiperaktive Bozukluğu. E, Körkoğlu ve C. Güleç, (Eds.). *Psikiyatri Temel Kitabı*. (1119-1130). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı*. Ankara: HYB Yayıncılık.

- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış Aile Çocuk İlişkinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler Malatya Uygulaması. Y.D.T., S.B.E., İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şentürk, Ü. (2008). Parçalanmış Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(14), 7-33.
- Tataroğlu, B. (2009). Matematik Öğretiminde Akıllı Tahta Kullanımının 10. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarıları, Matematik Dersine Karşı Tutumları ve Özyeterlik Düzeylerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi.
- Tatoğlu, N. (2006). Zonguldak İl Merkezinde 15-17 Yaş Grubu Geneli Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Akademik Başarıya etkisi. Yüksek Lisans tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS Veri Analizi*. 4. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin, Ö.E. (2017). *Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Yaratıcılık Düzeyleri ve Duygu Düzenleme Süreçleri Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Telef, B., Ve Karaca, R. (2012). Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği; Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 169-187.
- Tezel- Şahin F. Ve Özyürek, A. (2008). “ 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahio Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3): 395-414.
- Thomas, J., Feeley, N., & Grier, P. (2009). The Perceived Parenting Self-Efficacy of First-Time Fathers Caring For Very-Low-Birth-Weight Infants. *Issues İn Comprehensive Pediatric Nursing*, 32(4), 180-199.
- Toktamış, A. (2008). *Erinlik Dönemi Öğrencilerinin Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yedi Tepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Topuksal, D. (2011). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Duyusal Zeka Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Torucu, B. (1990). 13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Tunç, A. & Tezer, E. (2006). Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışmanlık Dergisi*, 3(25): 37-44.
- Uçar, Ş. (2009). *Boşanma Psikoloji, Boşanma ve Çocuklar, Boşanma Sonrası Yaşam*.
- Undheim, A.M., & Sund, A.M. (2008). Psychosocial Factors and Reading Difficulties: Students With Reading Difficulties Drawn From a Representative Population Sample. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(4), 377-384.
- Usta, H.K. (2017). Ergenlerde Benlik Saygısının Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Olumsuz Otomatik Düşüncelerle Yordanması. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

- Uzun, Ç. (2013). Anne Babası Boşanmamış ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi. Y.Y.L.T., S.B.E., İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Ünal Keskin G, Orgun F. (2006). Öğrencilerin Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*,7, 92-99.
- Ünivan, A. (2003). ‘‘ Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme ve Benlik Saygısına Etkisi’’ . Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ünüvan, A. (2007). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne ve Baba tutumları ile Kendine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Velidedeoğlu, H. V. (1976). *Ailenin Çilesi Boşanma*. İstanbul: Çağdaş Yayıncılık.
- Videbeck S. L. (2001). *Psychiatric Mental Health Nursing*. Lippincott: Williams ve Wilkins.
- Vuran, S. (2005). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP). O. Gürel. (Ed.), Walczak, Y. (1999). *Boşanma ve Çocuk Üzerine Etkileri*. (İ. Ersevim, Çev.) İstanbul: Özgür Yayıncılık
- Wernwe, E., Smith, R. (1992). *Overcoming The Odds: High-Risk Children From Bith To Adulthood*. Cornell University Press. New York.
- Whirter, J. M. Ve Voltan-Acar, N. (1985). *Çocukla İletişim*. Ankara: Nüve.
- Wolf, A. E. (2002). *Boşanız Şart mıydı?* (E. Aksay, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Woolfolk, A. (2004). *Educational Psychology (9th Ed.)*. Pearson International Edition.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *TheJournal of Academic Social Science Studies*, 30. 209-224.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., (2003). *Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul*.
- Yavuzer, H. (2003). *Okul Çağı Çocuğu*. (1.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2004). *Anne Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yıkılmış, N. (2006). *İl Milli Eğitim Yöneticilerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Görüş ve Önerileri*. Yüksek lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, K. (2008). Anne Baba Tutumlarının Ergenlerde Benlik Saygısına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Yılmaz, M. (2008). Türkçede Okuduğunu Anlama Becerilerinin Geliştirilme Yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 131-139.
- Yılmaz, M.T., Kesici, Ş. (2014). ‘‘ Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi’’ , *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*,4(4).

- Yılmaz, M.F. (2013). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) Uygulamasında İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yöneticilerin Karşılaştıkları Engellerin İncelenmesi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (1990). Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2004). Çocuk Ruh Sağlığı (27. Bas.). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1993). Gençlik Çağı, (8. Bas.), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yücel, Y. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının, Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Zengin, U. (2003). İlköğretim Öğretmenlerinin Özyeterlik Algıları ve Sınıfıçi İletişim Örüntüleri. *DEÜ. Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı.

EKLER

Ek 1: Çocuklar İçin Öz Yeterlilik Ölçeği

Ek 2 Coopersmith Öz-Saygı Envanteri

Ek 3. Anne Baba Tutum Ölçeği

Ek 4. Etik Kurul kararı

Ek 1: Çocuklar İçin Öz Yeterlilik Ölçeği

		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
1.	Sınıf arkadaşlarınız sizinle aynı görüşte olmadığı zaman kendi görüşlerinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Olumsuz bir olay karşısında kendi kendinize moralinizi yükseltmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Yapılacak başka ilgi çekici şeyler olduğunda dersinizi ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Çok korktuğunuzda yeniden sakinleşebilmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Çevrenizdeki diğer çocuklarla arkadaşlık kurmada ne kadar iyisiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Sınav için hazırlanmanız gereken bir üniteye ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Tanımadığımız bir kişi ile sohbet etme konusunda ne kadar iyisiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Sinirlerinize ne kadar iyi hâkim olabilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Her gün ev ödevlerinizi tamamlama konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Sınıf arkadaşlarınız ile ne kadar uyumlu çalışabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Duygularınızı ne kadar iyi kontrol edebiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Her dersinizde ders boyunca dikkatinizi ne kadar iyi toparlayabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Çevrenizdeki diğer çocuklara sizin hoşlanmadığımız bir şeyi yaptıklarını ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Kendinizi iyi hissetmediğinizde kendi kendinize moral vermede ne kadar iyisiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Okuldaki derslerin tümünü anlamayı başarma konusunda ne kadar iyisiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Komik bir olayı bir öğrenci grubuna ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Okuldaki çalışmalarınızla ailenizi memnun etmeyi ne kadar başarabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Diğer çocuklarla arkadaşlığınızı sürdürme konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Sizi rahatsız eden düşüncelerinizi bastırma konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Herhangi bir sınavı geçme konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Olması muhtemel şeyler için endişe etmeme konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 2 Coopersmith Öz-Saygı Envanteri

Evet	Hayır	
☐	☐	1. Hayatımda olanlardan genellikle rahatsızlık duymam.
☐	☐	2. Sınıfın önünde konuşma yapmak bana oldukça güç gelir.
☐	☐	3. Eğer gücüm yetse kendimle ilgili değiştirmek istediğim pek çok özelliğim var.
☐	☐	4. Herhangi bir konuda fazla zorlanmadan karar verebilirim.
☐	☐	5. İnsanlar benimle birlikteyken hoş ve neşeli vakit geçirirler.
☐	☐	6. Evdeyken kolayca canım sıkılır, moralim bozulur.
☐	☐	7. Yeni şeylere alışmam uzun zaman alır.
☐	☐	8. Yaşıtlarımın arasında seviliyorum.
☐	☐	9. Anne ve babam duygularımı genellikle dikkate alır.
☐	☐	10. Güçlükler karşısında kolayca pes ederim.
☐	☐	11. Anne ve babamın benden beklentisi çok fazla (aşırı derecede).
☐	☐	12. Kendim olabilmek oldukça zor.
☐	☐	13. Hayatımdaki her şey karmakarışık.
☐	☐	14. Arkadaşlarım genellikle düşüncelerimi izlerler.
☐	☐	15. Kendimi değersiz görüyorum.
☐	☐	16. Pek çok kere evden ayrılmayı, kaçmayı istemişimdir.
☐	☐	17. Okulda sıkça moralimin bozulduğunu, canımın sıkıldığını hissediyorum.
☐	☐	18. Çoğu insan kadar güzel görünüşlü biri değilim.
☐	☐	19. Söyleyecek bir şeyim olduğunda, genellikle çekinmeden söylerim.
☐	☐	20. Anne - babam beni anlıyor.
☐	☐	21. İnsanların çoğu benden daha çok seviliyor.
☐	☐	22. Anne ve babamın çoğu zaman beni sanki zorladıklarını hissediyorum.
☐	☐	23. Okulda çoğu zaman cesaretim kırılıyor.
☐	☐	24. Sık sık keşke başka birisi olsam diye arzularım.
☐	☐	25. Kendimi güvenilir biri olarak görmüyorum. (Bana bel bağlanmaz)

Ek 3. Anne Baba Tutum Ölçeği

ĞFADELER		ANNEM					BABAM				
		Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2	Çok yönlü biri olarak büyümem için beni olanakları çerçevesinde desteklemiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3	Her yaptığım işin olumlu yanlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4	İlişkimiz, problemlerini ona açamayacağım kadar resmidir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5	Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, onlara iyi davranırdır.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7	Her zaman başıma kötü bir Gey geleceğim gibi davranır.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8	Bana hükmetmeye çalışırdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9	Her konuda benim fikrimi de almaya özen göstermiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
10	Problemlerini onunla rahatlıkla konuşabilirim.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11	Evde bir konu tartışılarken benim de görüşlerimi söylememe için beni teşvik eder.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12	Bugün bile alışverişe çıktığım zaman, beni kandıracakları endişesiyle kendisi de gelmek ister.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

14	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zamanlar soğuk ve itici davranırdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15	Yapmamam gereken şeylerin nedenini bana açıklar.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16	Sevmediğim yemekleri bana zorla yedirirdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
17	Sınavda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18	Benim gibi bir evladı olduğu için mutsuz olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
19	Küçüklüğümde itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21	Her gittiği yere beni de götürür evde yalnız kalmamı istemezdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
22	Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak görmüştür.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
23	Cinsiyet konusunda karşılaştığım problemleri kendisine anlattığımda, çok ilgisiz davranırdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
24	Ona yaklaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık vermiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır, parka, sinemaya ve götürmeyi ihmal etmezdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26	Bana önemli ve değerli insan olduğum inancını vermiştir	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
27	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı şekilde kontrol eder.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
28	Her zaman her işte kusursuz olmak gerektiği inancındadır.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
30	Benimle genelde sert tonda ve emrederek konuşur.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
31	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

32	Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi sormuştur.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
33	Benim iyiliğimi istediğini, ama benim için iyinin ne olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
34	Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
35	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
36	Başkalarına benden daha çok önem verir, daha nazik davranır.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
37	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
38	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
39	Günlük olaylarla ilgili anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verirdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
40	Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

Ek 4. Etik Kurul kararı

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2100001383
Konu : Etik Kurul Raporu Hk.

23.02.2021

Sayın Araştırmacı Hatice Büşra CANOĞLU

“Özel Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocuklarda Algılanan Anne Baba Tutumları, Benlik Saygısı ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu çalışmamız 09/02/2021 tarih 2021/01 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Barış BULUNMAZ
Rektör Yardımcısı

Ayvansaray Caddesi, No:45, 34087, Balat - İstanbul
Tel: 4447696 Faks: +90 212 6214503
E-Posta: info@ayvansaray.edu.tr Elektronik Ağ: www.ayvansaray.edu.tr

Bilgi: Medine Buse YILMAZ
Yazı İşleri Birim Müdürü

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

DoÄ Yrulama adresi: <https://ebys.ayvansaray.edu.tr/BelgeDogrulama> - DoÄ Yrulama kodu: A58CB6F

ÖZGEÇMİŞ

Hatice Büşra Canoğlu, İlköğretim ve ortaöğretim eğitimini Fetih Koleji'nde tamamladı. Lise eğitimine ise Sultan Fatih Koleji'nde devam etti. 2018 yılında Kültür Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünden mezun oldu. Eğitim öğretim sürecini tamamladıktan sonra MEB'e bağlı Özel Okul ve Özel Eğitim Kurumlarında Psikolojik Danışman ve Rehber olarak iş hayatına devam etmektedir.